
Unibertsitateko gazteek Euskadin bizi izan den terrorismoari eta giza eskubideen urraketei buruz dakitena eta duten diskurtsoa

---

Pedro Arrupe
Giza Eskubideen Institutua

 Deusto
Instituto de Derechos Humanos
Pedro Arrupe
Giza Eskubideen Institutua

2017ko uztailaren 7a

Giza Eskubide, Bizikidetzeta eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusiaren
enkarguz egina

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Giza Eskubide, Bizikidetzeta
eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusia

PRESIDENCIA
Secretaría General de Derechos Humanos,
Convivencia y Cooperación

Aurkibidea

1.	Sarrera eta proiektuaren aurretiko testuingurua. _____	4
2.	Proiektua deskribatzeko datuak. _____	7
3.	Emaitzak. _____	8
3.1.	Identifikatzeko datu orokorrak. _____	8
3.2.	Interes eta parte hartze maila. _____	10
3.3.	Dakitenari buruzko autopertzepzioa eta informazio iturriak. _____	12
3.4.	Jakite maila. _____	15
3.5.	Balorazio etikoa. _____	18
3.6.	Biktimak, memoriaren inguruko politikak eta tortura. _____	22
3.7.	Konpromiso maila. _____	23
3.8.	Unibertsitate eremua. _____	26
3.9.	Etorkizunari begira. _____	27
3.10.	Ideologia eta identitate kokapena. _____	27
4.	Ondorioak eta gomendioak. _____	29
4.1.	Ondorio garrantzitsuenak. _____	29
4.2.	Gomendioak. _____	31
I. Eranskina:	Landa lanean erabilitako galde sorta. _____	34
II. Eranskina:	Datu nagusiak. _____	40

---

1. Sarrera eta proiektuaren aurretiko testuingurua

1.1. Sarrera

Dokumentu hau Pedro Arrupe Institutuak gure iragan hurbilean (1960tik 2010era) gertatu ziren urraketen inguruan unibertsitateko ikasleek zer dakiten eta zein diskurtso dituzten aztertzeko egin duen ikerketa proiektu baten azken txostena da. Ikerketa horretako emaitzetatik abiatuta, hobetzeko esparruak identifikatu nahi dira eta adin horretako gazteek arlo horretan inplikazio handiagoa lortzeko irizpideak ondorioztatu. Ikerketa Eusko Jaurlaritzako Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak eskatu zuen, 2016ko uztailean.

1.2. Testuingurua

Euskadiko politikan eta gizartean ziklo berri bat ireki zen 2011ko urrian, ETAk indarkeriaren erabilera behin betiko utziko zuela iragarri zuenean, baita urte bereko udal eta aldundietako hauteskundeetan alderdi politiko guztiek normaltasunez parte hartzeko aukera izan zutenean ere. Ziklo berri hori gaur egun aukera historikotzat dute alderdi eta sentsibilitate politiko guztiek, desberdintasunak ugariak eta logikoak izanik ere, indarkeriaren erabilera eta giza eskubideen urraketa ezaugarri izan dituzten azken bost hamarkada hauekin bukatzeko eta gizartean adiskidetze prozesu bat sustatzeko.

Egoera horren eraginez, nabarmen handitu da euskal erakunde publikoek bakearekiko eta bizikidetzarekiko dute konpromisoa. Horrela, Eusko Jaurlaritzak gaur Giza Eskubide, Bizikidetzeta eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusia eta Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Gogora Institutua dauzka, eta bai Foru Aldundiek eta bai Udalek planak, programak eta ekintzak eramaten dituzte aurrera. Esan liteke Euskadik, gaur egun, bake eta bizikidetzarako politika publiko berri bat duela, bere egitura, araudi eta aurrekontuak dituen. Eta hori pentsaezina zen orain dela bost urte.

Politika publiko berri honen barruan aurrera eramaten diren ekintza guztien helburu komunitario bat da euskal gizartean giza eskubideekiko konpromiso zalantzarik gabekoa sendotzea. Konpromiso horrek zilegitasuna kentzen dio xede politikoak lortzeko edozein indarkeria mota erabiltzeko aukerari. Gainera, konpromiso horrek gatazka gertaera naturalizat du, gizarte ororen berezkitzat, baina gatazka ezin da aitzakia izan eskubideak urratzeko, gure iragan hurbilean gertatu izan den bezala. Aitzitik, gizarte gatazkak gertatzen direnean hartu behar da gizakion duintasuna, inoiz baino gehiago, balio absolutu eta ezin urratuzkotzat.

Horrelako diskurtso etikoa sendotzeko helburua goresgarria eta beharrezkoa da, zalantzarik gabe, eta are garrantzitsuagoa, gainera, biztanle gazteentzat izan ere, alde batetik, gazteek kudeatu beharko dituzte, etorkizunean, euskal gizartean, nahi ala ez, sortuko diren gizarte gatazkak. Baina, beste aldetik, gazte horiek ez dute zuzenean bizi izan, ez, behintzat, aurreko belaunaldietakoek bezala, gure gizartean bizi izan ditugun urraketa urteak. Arrazoi horiek direla eta, logikoa eta egokia dirudi haiek, euskal gazteak, lehenestea giza eskubideekiko konpromisoa sendotzea helburu duten ekintzak pentsatzen direnean.

Agerikoa da, nolana ere, gazteak ez direla, gaur egun, esparru horretako protagonista nagusiak. Bake, bizikidetzeta eta memoriari lotutako ekintzetan parte hartze eta inplikazio oso txikia azaltzen dute eta gutxiengoa dira, beste adin tarte batzuekin alderatuta. Gai horri lotutako azterlan sakonik ez badago ere, badirudi bi gauza egiaztatzen direla: euskal gazteei zuzendutako ekintzak oso gutxi dira, beste talde batzuei zuzendutakoekin alderatuta; eta herritar orori bideratutako ekintzetan ere askoz ere gutxiago hartzen dute parte gazteek.

Hezkuntza eremua, adierarik zabalenean, eta, zehazki, hezkuntza formala, lehenestuzko ekintza arloa da bakearen eta giza eskubideen aldeko hezkuntza sustatzeko. Horrenbestez, logikoa dirudi gaur egun, eta indarkeriaren amaierako ingurune historiko berri honen aurrean, euskal gazteei aukera gehiago ematea hezkuntza formalaren bidez giza duintasunarekiko konpromisoa indartzeko eta diskurtso hori sendotzeko.

Hortxe kokatuko lirateke 13 eta 17 urte arteko euskal gazteak, derrigorrezko hezkuntza aldiaren amaieran daudenak. Eusko Jaurlaritzak aurreko legegintzaldian abian jarri zuen “biktima hezitza-

leak” programak ETAk eragindako urraketek biktimen lekukotzak ikasgeletara eramateko aukera eman zuen. Eta programa hori indartu egin da, *Adi-adian* proposamenari esker. *Adi-adian* programa bide eraginkorra da ikasgeletan giza eskubideak sustatzeko eta indarkeriari zilegitasuna kentzeko, askotariko erakunde terroristek edo Estatuak berak egin izan dituen urraketek biktimen senitartekoen lekukotzak abiapuntu hartuta.

Unibertsitateko ikasleei dagokienez, ordea, gaur egun ez da antzeko eskaintzarik egiten. Ez da unibertsitateko ikasle guztiei eskaintzen zaien programa edo ekintzarik, giza eskubideak sustatzeko eta indarkeriaren erabilerari zilegitasuna kentzeko. *Ahotsak* proiektua, bide horretan, lehenengo esperientzia interesgarria da, baina oraindik ere urrun dago programa egonkor bat izatetik eta unibertsitateko ikasleengan eragin handia izatetik.

Hori guztia ikusita, ondorioztatu dezakegu euskal gizartea indarkeriaren amaierako egoera berri hau egoki baliatzen ari dela giza eskubideekin konpromiso irmo bat sendotzeko, besteak beste, hiru erakunde mailatan aurrera eramaten ari diren politika publiko berri eta indartuez baliatuz. Hala eta guztiz ere, gazteek neurri oso txikian hartzen dute parte prozesu horretan, nahiz eta, teoriarik, lehentasunezko taldeetako bat izan. Gazteei eskaintzen zaizkien edo haien inplikazioa erakarri nahi duten ekintza kopurua oso txikia da, bereziki unibertsitateko gazteei dagokienez. Gure ustez, bake eta bizikidetzako politika publikoko ekintzak unibertsitateko gazteekin lantzeko aukera handiak eskaintzen ditu.

Aukera horietaz baliatzeko, beharrezkoa da, besteak beste, jakitea unibertsitateko gazteek zer pentsatzen duten eta zein iritzi duten bakearen eta bizikidetzaren inguruan eta, bereziki, zein arrazoik laguntzen edo eragozten duten gazteak gai horietan inplikatzeko. Bi galdera horien erantzunak jakiteak euskal erakundeei irizpide berriak ekarriko dizkie eta, horiek oinarri hartuta, aukera izango dute ekintza gehiago eta erakargarriagoak diseinatzeko, gazteentzat, oro har, eta unibertsitatean ikasten ari direnentzat, bereziki.

1.3. Ikerketa proiektua

Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak eskatu zigun aztertzeko unibertsitateko gazteek zer dakiten eta zein diskurtso duten gure iragan hurbileko (1960-2010) urraketek inguruan. Eskaera horri erantzunez, esku artean dugun ikerketa hau proposatu genuen.

Unibertsitateko elkarte oso zabala denez, gizarte zientzietako eta hezkuntzako graduetakoko ikasleen unibertsitate hartu dugu erreferentziazat ikerketan, Euskal Autonomia Erkidegoko hiru unibertsitateetan: Euskal Herriko Unibertsitatea EHU, Deustuko Unibertsitatea eta Mondragon Unibertsitatea.

Hiru unibertsitate horiek eta, zehazki, arestian aipatu ditugun unibertsitate ikasketek, hartu zuten parte lehenetik ere *Ahotsak* proiektuan. *Ahotsak* ekimenean sortutako lankidetzak harremanek, gure iritziz, bideragarritasun handiagoa ematen zioten oraingo ikerketari, proiektua aurrera eramateko epeak ez baitziren luzeak.

Proiektuaren ardatza galdeketa bat izan da, aipatutako unibertsitate eta ikasketetako 300 ikasleko lagin bati egiteko, hiru lurraldeetako campusak hartuta.

1.4. Proiektuaren emaitzak

Ikerketa proiektu honetan aurreikusten zen txosten bat egitea landa lana deskribatzeko eta unibertsitateko ikasleek gure iragan hurbileko urraketek dakitenaren eta erabiltzen duten diskurtsoaren analisia jasotzeko.

1.5. Ikertaldea

Pedro Arrupe Institutuak erabaki zuen ikerketaren lidergoia Iker Uson Gonzalek irakasleak hartzea, Gorka Urrutia Asua Institutuko zuzendariarekin batera eta Cristina de la Cruz Ayuso Institutuko irakasleak lagunduta.

1.6. Plangintzaren aurreikuspena

Denboraren plangintzaren koadroa	
Ikertaldea osatzea eta zeregin eta funtzio nagusiak banatzea	2016ko uztaila
Hiru unibertsitateek proiektuan laguntzea lortzea	2016ko uztaila
Landa lana egitea	2016ko azaroa
Txostena ematea	2016ko abendua

1.7. Aurrekontua

1. txostena	Orduak	
Ikerketa gastuak		
Proiektuaren zuzendaritza	30	900
Ikertzailea	250	7.500
Joan-etorrietako gastuak		250
Itzulpen gastuak		1.800
Galdeketa gastuak eta papertegia		340
Guztira (BEZik gabe)		10.790,00
BEZa		2.265,90
Guztira (BEZarekin)		13.055,90 €

2. Proiektua deskribatzeko datuak

2.1. Garapena denboran

Bilakaera denboran	Aurreikuspena	Benetako garapena
Ikertaldea osatzea eta zeregin eta funtzio nagusiak banatzea	2016ko uztaila	2016ko uztaila
Hiru unibertsitateek proiektuan laguntzea lortzea	2016ko uztaila	2016ko irail eta urri artean
Landa lana egitea	2016ko azaroa	2016ko urriaren 24tik azaroaren 11ra
Txostena ematea	2016ko abendua	Txostenaren aurrerapena 2016ko abenduaren 21ean

2.2. Egindako galdeketak

Proiektuan aurreikusten genuen 300 galdeketa egitea. Azkenean, galdeketa askoz ere gehiago egin dira, guztira 1.011. Horietatik baliozkotzat¹ jo dira 939.

Fitxa teknikoa

- Egindako galdeketak: 1.011.
  - Paperean: 952.
  - Onlineko formularioa: 59.
  - Baliozkoak: 939.
- Probabilitatezkoa ez den laginketa geruzatua.
  - Euskal Herriko Unibertsitateko, Mondragon Unibertsitateko eta Deustuko Unibertsitateko Gizarte Zientzien Fakultateetako eta Hezkuntza Fakultateetako graduatuko lehen mailako ikasleak, hiru lurralde historikoetan.
  - Ikerketa honetan lagundu nahi izan duten irakasleen bidez iritsi gara haiengana.
  - Landa lana: 2016ko urriaren 24tik azaroaren 11ra.
- Galdeketa hogeita hamar galderek osatzen dute. Horietatik lehenengo bostak identifikatzeko galderak dira, 1. eranskinean ikus daitekeen bezala. Galderak galdeketetan esperientzia duten irakasle ikertzaileekin alderatu ziren eta haien proposatutako hobekuntzak egin ziren. Ondoren, aurretest bat egin zitzaizen Deustuko Unibertsitateko Gizarte Laneko ikasle batzuei, 2016ko urriaren 11n.

¹ Galdeketa batzuk baztertu egin dira ikerketarako zehaztutako adin tartetik kanpoko pertsonen bete dituztelako edo zatiren bat bete gabe gelditu delako.

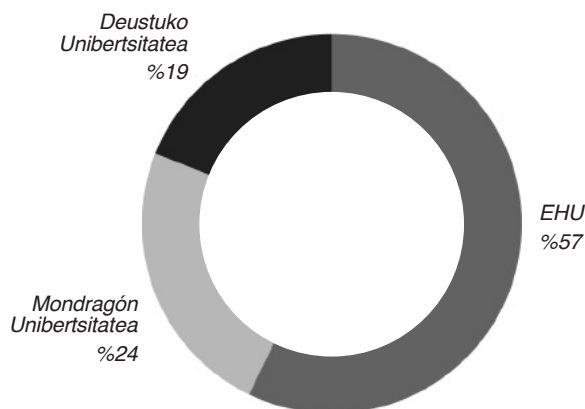
3. Emaitzak

3.1. Identifikatzeko datu orokorrak

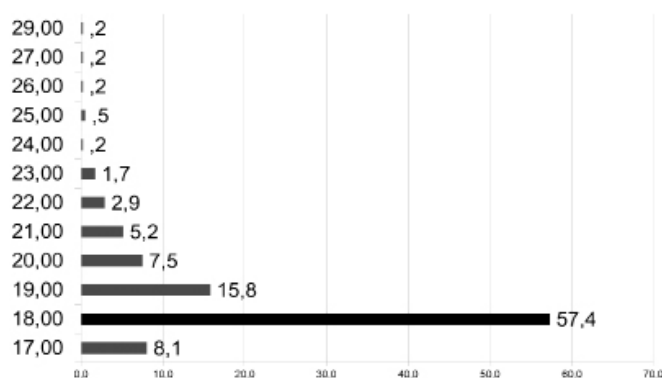
Unibertsitatea

Ikerketa EAEko hiru unibertsitateetan egin da: Euskal Herriko Unibertsitatean (EHU), Deustuko Unibertsitatean eta Mondragon Unibertsitatean, zehazki, unibertsitate horiek hezkuntzako eta gizarte zientzietako graduak eskaintzen dituzten lurralde historikoetan. Horrela, EHU, landa lana hiru lurralde historikoetan egin da; Deustuko Unibertsitatean, EAEn dituen bi campusetan, alegia, Bizkaian eta Gipuzkoan; eta, azkenik, Mondragon Unibertsitatean, Gipuzkoan soilik.

1. grafikoa: Unibertsitatea

Adina

2. grafikoa: Adina

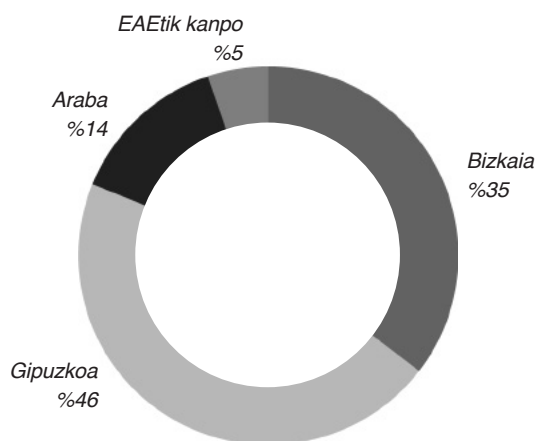
Ikerketan parte hartu dute aipatutako graduetakoko lehenengo maila egiten ari diren ikasleek. Lehenengo mailako ikasle guztiak ez dira, nahitaez, adin berekoak, hainbat arrazoi dela medio, unibertsitatean edo gradu horretan bizitzeko uneren batean edo bestean has baitaitezke. Parte hartzaile guztien artean, nagusi dira 18 urte dituzten ikasleak. Bigarren, baina urrun, 19 eta 17 urte dituztenak azaltzen dira. Ikerketan 29 urte

arteko ikasleak sartu ditugu, EUSTATEk² gazteriari buruzko azterketetan erabiltzen duen irizpideari jarraiki. Espainian ere, INJUVE-Gazteriaren Institutuak³ irizpide hori bera erabiltzen du.

Bizilekua (Lurralde historikoa)

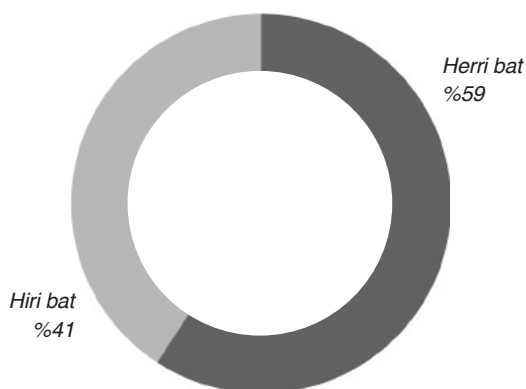
Inkestan parte hartu duten ikasleak unibertsitate ikasketak hiru lurralde historikoetako edozein campusetan ari dira egiten. Horietako asko lurralde berean bizi eta ari dira ikasten, baina gerta liteke beste batzuk beste lurralde batzuetakoak izatea, baita Euskadiz kanpokoak ere. Parte hartzaile gehienak Gipuzkoan bizi dira (% 46), ondoren Bizkaia dator (% 35), hirugarren, Araba (% 14) eta, azkenik, ikasleen % 5 Euskadiz kanpo-ko beste lurralde batzuetatik dator.

3. grafikoa: Bizilekua (lurraldea)

Bizilekua: herria edo hiria

Parte hartzaileen % 59 herrietan bizi da; gainerako % 41a, hirietan.

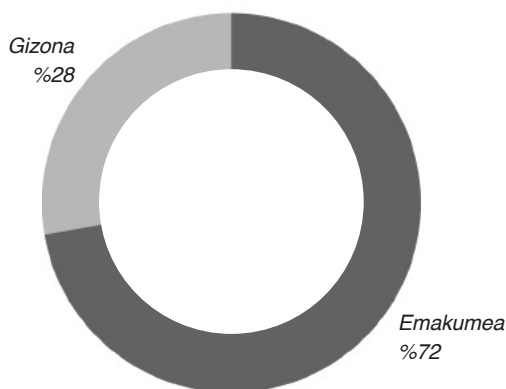
4. grafikoa: Herria edo hiria

2 http://www.eustat.eus/elementos/ele0013900/ti_Panoramica_de_la_juventud_de_Euskadi_2015/inf0013991_c.pdf (2016/12/06an ikusitako web orria)

3 <http://www.injuve.es/observatorio/demografia-e-informacion-general/poblacion-crecimiento-de-la-poblacion-joven> (2016/12/06an ikusitako web orria)

Parte-hartzaileen sexua

Galdeketari erantzun dioten ikasleen % 72 emakumeak dira; % 28, gizonak. Desberdintasun esanguratsu horren arrazoia aztertu ditugun ikasketetan aurkituko dugu. Izan ere, hezkuntzako eta gizarte zientzietako graduetan, emakumeak gizonak baino askoz ere ugariagoak dira.

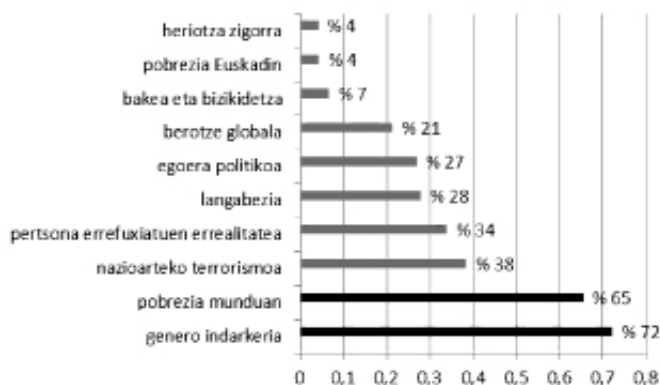

5. grafikoa: Sexua

3.2. Interes eta parte-hartze maila

ikerketak aztertu nahi zuen Euskadiko gazteek zenbateko interesa duten giza eskubideen urraketen eta terrorismoaren gaiaren inguruan. Horregatik, galde sortako lehenengo galderak giza eskubideei lotutako errealitateen zerranda bat proposatzen zuen eta gazteei eskatzen ziren haien artean kezkarrienak zirenak aukeratzeko. Giza eskubideen esparruan, kezkarrik handiena genero indarkeriak eta nazioarteko pobrezia izan ziren. Aitzitik, "bakea eta bizikidetzaren" interes txikieneko errealitateen artean dago.

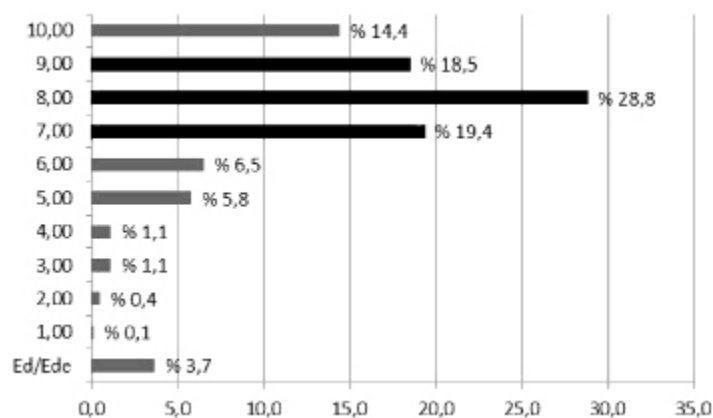
Giza Eskubideei lotutako errealitate hauetatik, zein dira, zure ustez, kezkarrienak? Hiru aukeratu.

6. grafikoa: Giza eskubideei lotutako errealitateen aurrean duten interesa

Hala ere, gazteei eskatu diegunean ikerketa honetako gaien inguruan duten interesa zehazteko, 1 inongo interesik ez eta 10 interes handia izanik, gehienek bere burua mailarik handienetan kokatzen dute. Zehazki, parte hartzaileen % 87,6k dio gai horien aurrean 6tik 10era arteko interesa dutela; % 60k baino gehiagok dio 8tik 10era arteko interesa dutela.

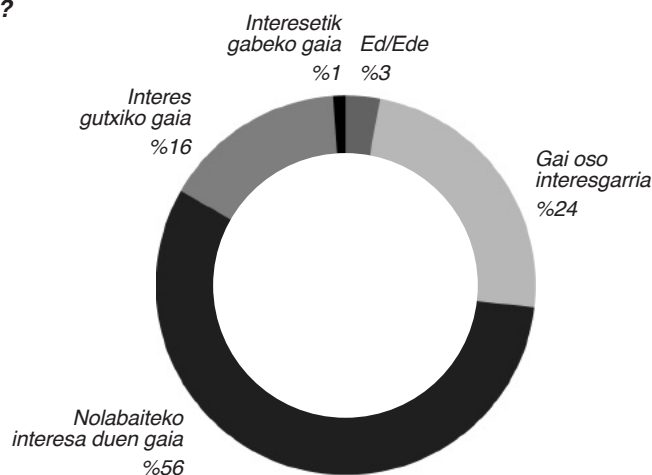
Zuretzat zenbateko interesa dute Euskadin bizi izan den terrorismoari eta indarkeriaren erabilerari lotutako gaiak? (1 inongo interesik ez – 10 interes handia)

7. grafikoa: Interes maila

Ikerketak norberak gai horien inguruan duen kezka ez ezik, belaunaldi osoaren ikuspegia ere jaso nahi zuen, hau da, nola definituko luketen gai horien interes maila euskal gazteentzat, oro har. Berrito ere, gazteek uste dute gaia interesekoa dela beren belaunaldikoentzat. Izan ere, erdiak baino gehiagok, % 56k, dio nolabaiteko interesa duen gaia dela eta % 24k dio gai oso interesgarria dela. Interesik gabeko gaia dela dio soilik % 1ek.

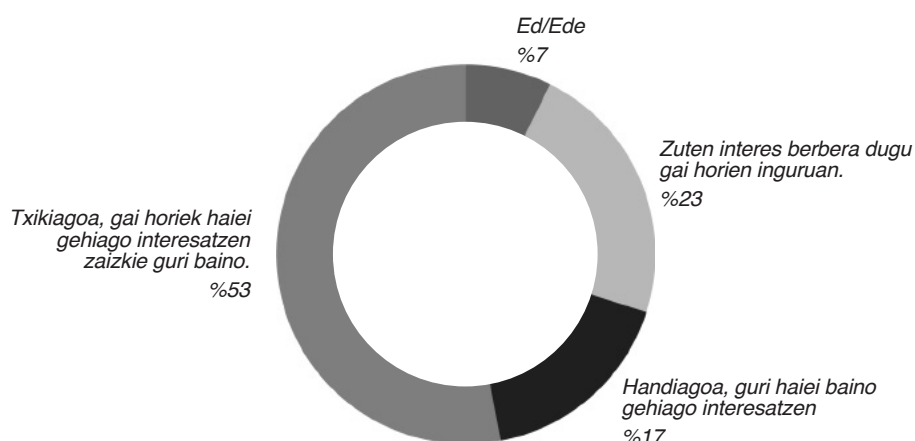
Zure ustez, euskal gazteentzat zenbateko interesa du Euskadin terrorismoa eta arrazoi politikoengatik indarkeriaren gaiak?

8. grafikoa: Belaunaldien interesa

Terrorismoaren eta indarkeriaren zikloa, zorionez, Euskadiren iraganeko historia hurbilean gero eta urrunago dago. Horregatik, interesgarria da jakitea ikasleek nola ikusten duten beste belaunaldi batzuek errealitate horien aurrean duten kezka. Hala, eskatu zaienean beren belaunaldiaren interesa eta gurasoen belaunaldiaren interesa alderatzeko, ikasleek adierazi dute handiagoa dela gurasoen belaunaldiaren interesa. Parte hartzaileen % 53k uste dute gazteek gurasoek baino interes txikiagoa dutela gai horietan. Azpimarratzekoa da, hala ere, parte hartzaileen % 23rentzat bi belaunaldien interesa parekoa dela. Gainera, % 17k dio gazteek gurasoek baino interes handiagoa dutela.

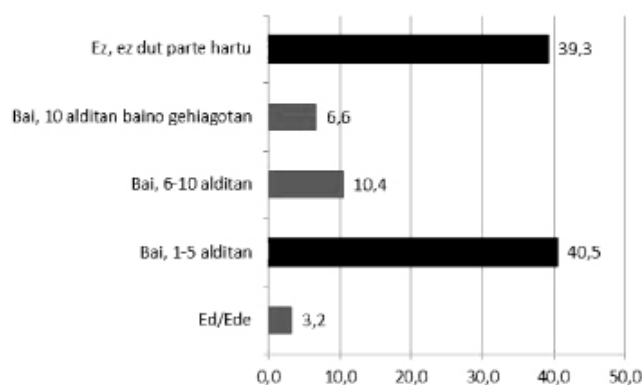
Zure gurasoen belaunaldiarekin alderatuta, nolakoa da zure belaunaldiak duen interesa Euskadin terrorismoaren eta Giza Eskubideen urraketei lotutako gaietan?

9. grafikoa: Belaunaldien arteko interesa

Azkenik, ikerlana ahalegindu da neurtzen interes mailaren eta konpromiso zehatzen artean loturarik ba ote dagoen. Horretarako, gazteei galdetu zaie parte hartzen ote duten gaiari lotutako ekintzetan. Esan daiteke harremana positiboa dela eta erantzuna koherentea. Izan ere, ikasleen erdiak baino gehiagok, % 57,5ek, dio azken urtean Euskadin bakearekin eta bizikidetzarekin lotutako jardueraren batean parte hartu duela. % 39,3k dio ez duela horrelakorik egin. Parte hartzea ez da oso trinkoa, izan ere, gazteen % 40,5 mailarik txikienean kokatzen dira: 1-5 alditan parte hartu dute horrelako ekintzaren batean. % 17k dio, ordea, urtean 6-10 alditan edo gehiagotan hartu duela parte horrelako ekintzaren batean.

Azken urtean, Euskadin bakeari eta bizikidetzari lotutako jardueraren batean parte hartu al duzu?

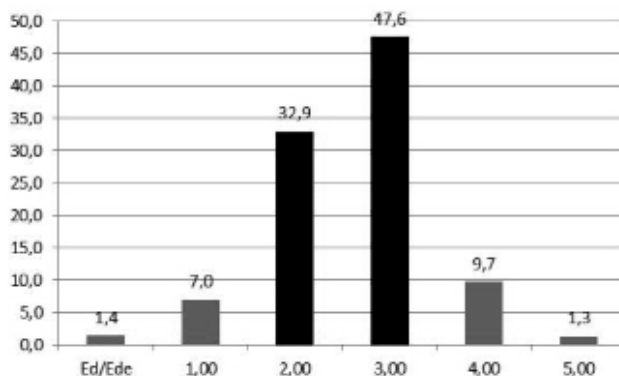
10. grafikoa: Parte hartze maila

3.3. Dakitenari buruzko autopertzepzioa eta informazio iturriak

Ikerketa honek garrantzi handia eman nahi izan dio unibertsitateko gazteek gertatu zenaren inguruan zer dakiten aztertzeari. Horretarako, galderak bi multzotan banatu dira: lehenengo multzoko galderak belaunaldiak gai horiei buruz dakitenaren inguruan duen autopertzepzioa eta ezagutza horren inguruko informazio iturriak identifikatzea dute helburu; bigarren multzoko galderak gazteek dakitenaren inguruko lehenengo hurbilpen bat eskuratzea dute xede, zuzeneko galdera batzuez baliatuz. Hirugarren atal honek autopertzepzioa eta informazio iturriak ditu aztergai.

Ikasleei galdetu diegu zein iritziz duten gazteek Euskadin bizi izandako terrorismoaren eta giza eskubideen urraketen inguruan dakitenari buruz. Galdera horren erantzun gehien-gehienak erdiko tokietan daude. Hala, % 80,5ek 2 aukera eta 3 aukera hartu ditu (% 32,9k lehenengoa eta % 47,6k bigarrena), 1etik 5erako eskalan, 1 oso gauza gutxi dakite eta 5 gauza asko dakite izanik. Nolanahi ere, azpimarratu behar da hautemate hori, neurri handi batean, positiboa dela. Izan ere, 3, 4 eta 5 aukerak batuz gero, ia erantzunen % 60 hartuko genuke (% 58,6, zehazki).

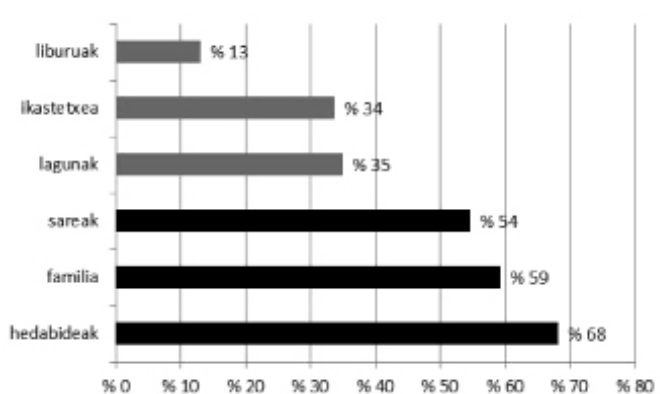
Zure iritziz, gazteek zer dakite Euskadin azken bost hamarkadetan bizi izan dugun terrorismoaren eta Giza Eskubideen urraketen inguruan? (1 oso gauza gutxi – 5 gauza asko)

11. grafikoa: Belaunaldiek dakitena

Gertatutakoaren inguruko informazioa eskuratzeko erabili dituzten iturriek dagokienez, lehenengo hirurak hauek dira: hedabideak (erantzunen % 68), familia (% 59) eta gizarte sareak eta internet (% 54). Urrunago azaltzen dira lagunak (% 35), eskola (% 34) edo liburuak (azken aukera, % 13).

Zein izan da Euskadin terrorismoaren, indarkeriaren eta Giza Eskubideen urraketen inguruan gertatu dena jasotzeko zure informazio iturri nagusia?

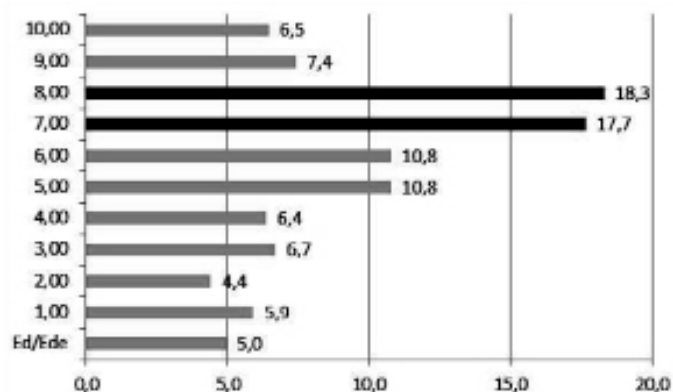

12. grafikoa: Informazio iturriak

Sozializazioari buruzko teoriak⁴ diote familia eragile gakoa dela jakiteak, balioak eta arauak transmititzeko orduan. Ikerketak ikusi nahi zuen unibertsitateko gazteengan familiak zenbateko eragina izan duen iragana transmititzeko orduan. Gehiengo esanguratsu batentzat, % 60,7, eragina handia edo oso handia izan da. % 34,2k eragin txikia edo oso txikia aukeratu du, baina horietatik % 17,2k, hau da, erdiak baino gehiagok, 4 eta 5eko balioa ematen diote galdera honi, 1etik 10erako eskalan.

4 Giddens A. Introducción a la sociología. 2006. Alianza Editorial. Madril.

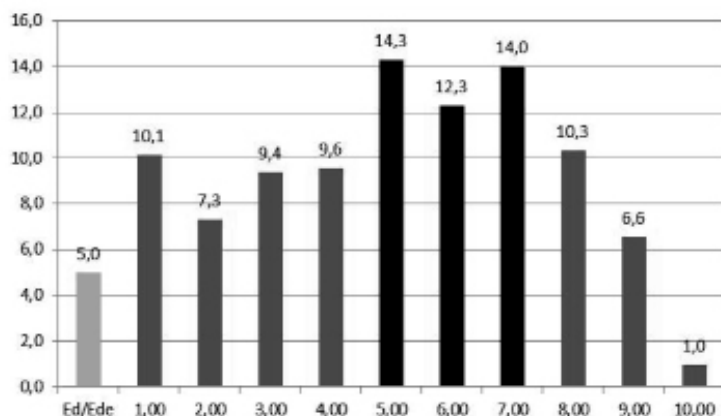
Zure ustez, zenbateko eragina izan du zure familiak Euskadin bizi izandako terrorismoaren eta Giza Eskubideen urraketen inguruan dakizkizun gauzetan? (1 ez du eraginik izan – 10 eragin handia izan du)

13. grafikoa: Familiaren eragina

Sozializazioaren inguruko teoriak diote, halaber, hezkuntza sistemak eta, zehazki, ikastetxeak, lehen mailako sozializazio lana egiten duela pertsonen sozializazioan. Gai horri dagokionez, ikasleek askotariko iritziak dituzte. Handiagoa da ikastetxearen eragina txikia edo oso txikia izan dela diotenen ehunekoa, % 50,7; % 44,2k, ordea, uste du ikastetxeak eragin handia edo oso handia izan duela. Baina, bi multzoetan erditik goranzko joerek (5, 6 eta 7 balioek, 1etik 10erako eskalan) jasotzen dute erantzun gehien eta hiruren artean erantzun guztien % 40,6ra iristen dira.

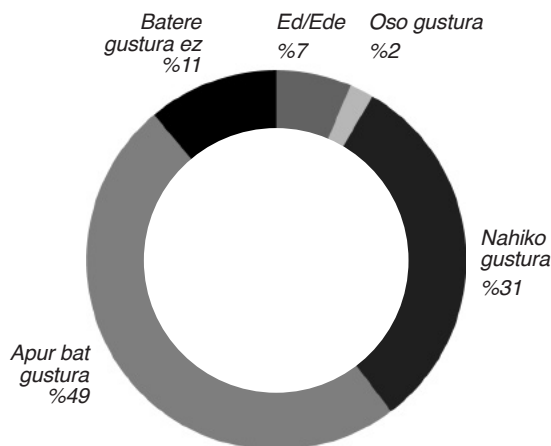
Eta, ikastetxeari dagokionez, zure ustez zenbateko eragina izan du Euskadin bizi izandako terrorismoaren eta Giza Eskubideen urraketen inguruan dakizkizun gauzetan? (1 ez du eraginik izan – 10 eragin handia izan du)

14. grafikoa: Ikastetxearen eragina

Azkenik, ikerlanak jakin nahi zuen ikasleak gustura ote dauden Euskadin bizi izandako terrorismoaren, indarkeriaren eta giza eskubideen urraketen aurrean jaso duten informazioarekin. Argi eta garbi, unibertsitateko gazteak ez daude gustura informazio horrekin: % 60k erantzuten du ez daudela batere gustura (% 11) edo ez daudela gustura (% 49). % 31k erantzuten dute nahiko gustura daudela eta soilik % 2k erantzuten du oso gustura dagoela.

Gustura al zaude Euskadin bizi izan dugun terrorismoaren, indarkeriaren eta Giza Eskubideen urraketaren inguruan jaso duzun informazioarekin?

15. grafikoa: Informazioarekin gustura

3.4. Jakite maila

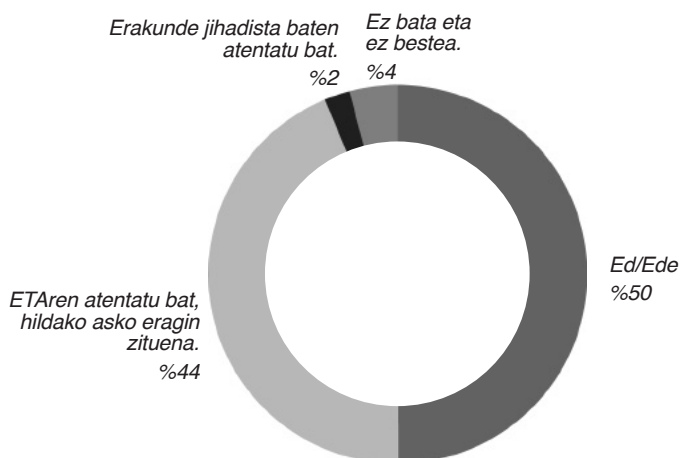
Dagoeneko adierazi dugun bezala, gazteek gai honi buruz zer dakiten aztertzeke bigarren galdera multzo bat ere erabili nahi izan da, dakitenaren trinkotasuna maila neurtzeko. Hainbat galdera proposatu zaizkie ikasleei, gertaerak ezagutzeko eta besteetatik bereizteko duten gaitasuna neurtzeko, baita Euskadin giza eskubideak urratu dituzten eragileak edo erakundeak definitzeko ere.

Azpimarratzekoa da atal honetako galderetan metatu direla galde sorta osoko “ez daki, ez du erantzuten” erantzun gehienak, alde nabarmenaz, gainera. Pertsonak aukera hori zergatik hautatzen duten aztertzen duten lanek diote hainbat arrazoik eragiten duela norbaitek “ez daki, ez du erantzuten” hautatzea: ez daki, ez da erantzuteko gai, ez du erantzun nahi, elkarrizketatzailearen trebakuntza maila edo erantzuten dutenen motibazioa⁵. Erantzun mota horren eskema bitar bera erabiliz esan genezake ikasleak aukera hori hautatu duela edo ez dakielako edo erantzun nahi izan ez duelako. Gure iritziz, eragin handieneko arrazoiak lotura du, hain zuzen ere, galdera horren bidez jakin nahi genuenarekin, hau da, gazteek dakitenarekin, eta ez beste arrazoiekin. “Ez daki, ez du erantzuten” erantzunaren lehenengo aukerak agerian jartzen du elkarrizketatuak ez dakiela gai horri buruz edo ez dakiela, bere iritziz, nahikoa. Atal honetako galderak nolakoak diren kontuan hartuta, uste dugu elkarrizketatuak gai horren inguruan nahikoa ez bazekien, arrazoizkoa eta egokia zela erantzun hori hautatzea Aipatutako azterlanek eta beste batzuek azpimarratzen dute korrelazio handia dagoela galderen gaiaren eta “ez daki, ez du erantzuten” erantzunen kopuruaren artean, besteak beste, norberari buruz, barru-barruko gaiei buruz, sarrera ekonomikoei buruz edo politikari buruz galdetzen denean. Baina ez dugu uste kasu honetan hori denik arrazoi nagusia, galde sorta osoak baitu aztergai gai politiko bat eta soilik atal honetan azaldu da erantzun horren kopuru deigarria.

ETAren atentatu terroristaren artean, Hiperkorrekoak, 1987ko ekainaren 19an 21 pertsona hil zituenak, du ETAk egindako atentatuen artean heriotza gehien eragin zituena izateko ohore tristea. Gai horri buruz galdetuta, unibertsitateko gazteak bi multzotan bana ditzakegu: Gehiengoak, % 50ak zehazki, ez daki/ez du erantzuten aukera hautatu du; % 44k, berriz, zuzen erantzun dio galderari. Eskainitako beste bi aukerak % 6an geratu dira. Dagoeneko esan dugunez, ikertzaileok uste dugu “ez daki, ez du erantzuten” hautatu duten gazte gehienek ezer gutxi dakitela edo zalantzak dituztela gertaera horren inguruan eta, horrenbestez, esan dezakegu ikerketan parte hartu duten unibertsitateko gazteen zati handi batek ez dakiela nahikoa Hiperkorreko atentatuaren inguruan:

5 Cruz P. “Del no sabe al no contesta: un lugar de encuentro para diversas respuestas”. *Revistas de investigaciones sociológicas*. 52. zk., 1990eko urria-abendua, 144. or.

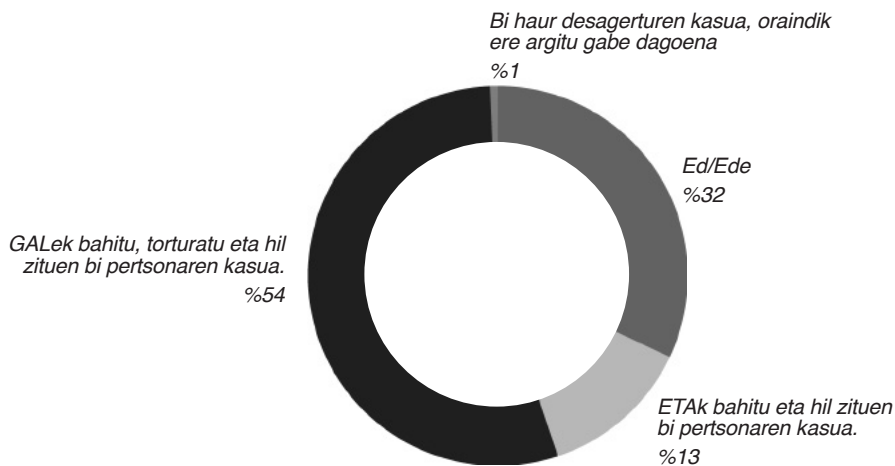
Zer da Hipercoreko atentatua?

16. grafikoa: Hipercore

Euskadiren historiaren iragan hurbileko beste urraketa bat "Lasa eta Zabala" kasua izan zen. Jose Antonio Lasa eta Jose Ignacio Zabala GAL-Askapenerako Talde Terroristak taldean zeuden guardia zibil batzuek bahitu, preso hartu, torturatu, hil eta desagerrarazi zituzten, Auzitegi Nazionalaren 2000. urteko epai baten arabera. Ikasleek ezagutzen dute kasu hori, erantzun guztien % 54 izan baita zuzena. Hala ere, % 32 esanguratsuak aukeratu du "ez daki, ez du erantzuten" eta, aurretik azaldu dugunarekin bat, ulertu dugu, funtsean, ezer gutxi dakitela gai horren inguruan. Soilik %1ek hautatu du gaiarekiko urrunen dagoen aukera. Baina deigarria da % 13k uste izatea hilketa horiek ETAK egin zituela. Horrek erakusten digu ez dakitela zer gertatu zen eta, gainera, nahasmen handia dutela.

Zure ustez, zer da "Lasa eta Zabala" kasua?

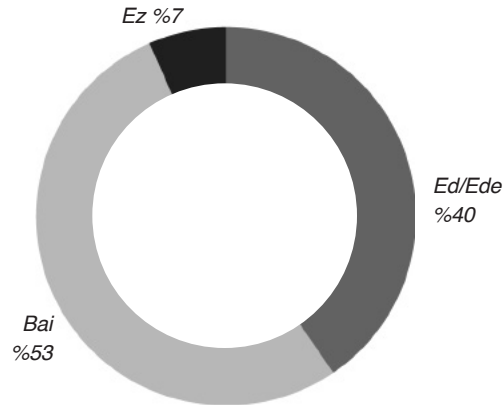

17. grafikoa: Lasa eta Zabala

1997an, ikerketa honetan parte hartu duten gazte gehienak jaio baino urte bete lehenago, ETAK Miguel Angel Blanco Ermuko PPko zinegotzia bahitu zuen eta Espainiako Gobernuari 48 orduko epea eman zion erakundeko presoak Euskadira hurbiltzeko, zinegotzia hiltzea eragotzi nahi bazuen. Mehatxua bete egin zen eta Miguel Angel Blanco hil egin zuten. Heriotza horren aurreko eta ondorengo egunetan, ETAreko kontrako gizarte mobilizazio handiak izan ziren, bai Espainian eta bai Euskadin. Askorentzat, inflexio puntu bat izan zen ETAreko amaieraren aldeko herritarren mobilizazioan. Horregatik galdetu zaie ikasleei ba ote zekiten Miguel Angel Blanco ETAK bahitu eta hil zuela. Gehienek erantzuna zuzena izan da: % 53k baietz erantzun du. Baina % 40k "ez daki, ez du erantzuten" aukera hautatu du, gertaera horren inguruko ezjakintasuna islatuz. Ezezko erantzuna % 7koa izan da.

Miguel Angel Blanco ETAk bahitu eta hil zuen:

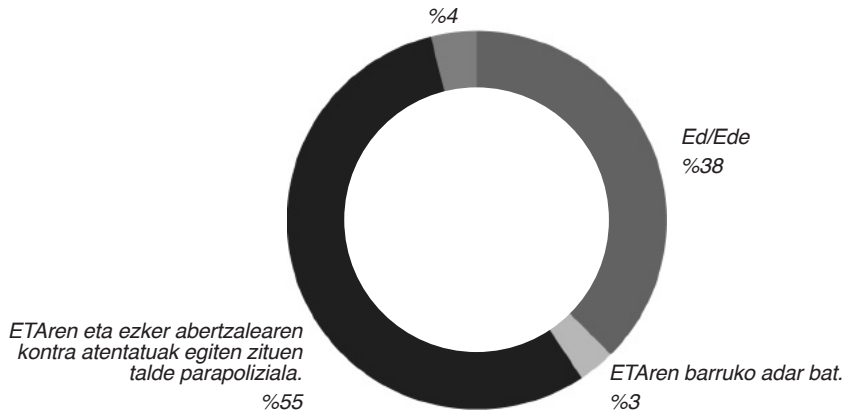

18. grafikoa: Miguel Angel Blanco

1980ko hamarkada oso beltza izan zen, giza eskubideen urraketek dagokionez. ETAk inoiz baino pertsona gehiago hil zituen (400 pertsonatik gora guztira, eta urte bakarrean, 1980an, 118 pertsona). Garai hartan sortu zen GAL ere. Ikerketa honetan parte hartu duten unibertsitateko ikasle gehienek badute horren berri, % 55ek aukera zuzena hautatu du. Berrito ere, ezjakintasun maila esanguratsua da. Izan ere, % 38k hautatu du “ez daki, ez du erantzuten” aukera galdera horretan. Errealitate historikoarekin antzekotasunik txikiena zuten bi aukerek erantzunen % 7 jaso dituzte.

GAL izena entzutean zer datorkizu gogora?

Francoaren kontra borroka egin zuen talde bat.

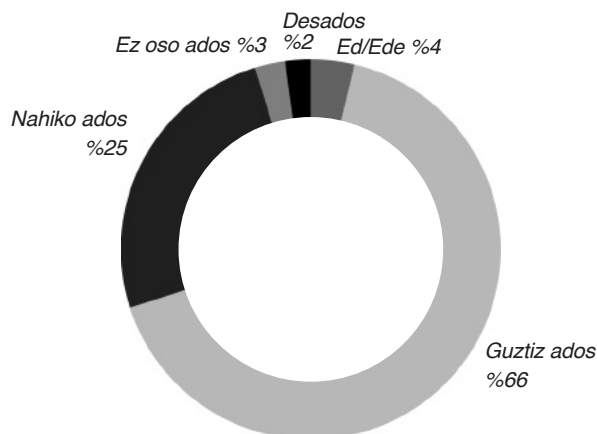
19. grafikoa: GAL

3.5. Balorazio etikoa

Lan honen helburua da unibertsitateko gazteek Euskadin bizi izan dugun terrorismoaren eta indarkeriaren aurrean dituzten diskurtsoetan sakontzea. Horretarako, egoera horiek zein neurritan ezagutzen dituzten aztertzeaz gainera, funtsezkotzat dugun beste alderdi bat ere landu nahi izan dugu: horrelako gertakariak, etikaren ikuspuntutik, nola baloratzen dituzten eta, bereziki, gazteek onargarritzat edo onartezintzat duten indarkeria erabiltzea eta giza eskubideak urratzea gizarte eta politikako arazoak kudeatzeko. Gure iritziz, iraganeko urraketa horiek ezagutzea bezain garrantzitsua da unibertsitateko gazteengan urraketa horien inguruan gogoeta etiko bat sorraraztea, haiengan jarrera etikoa sustatzeko. Hala, Fernando Savaterren hitzetan, “norberaren askatasunaren inguruko banakako gogoeta egin nahi da, besteen askatasunarekin eta gure gizarte askatasunarekin lotuta”⁶. Horretarako, galde sortan sei baieztapen eskaini ziren, horietako bakoitzaren aurrean ikasleak zein neurritan dauden ados jakiteko.

Lehenengo baieztapenak aztertu nahi zuen proiektu politikoak pertsonen bizitza eskubidearen gainetik dauden ala ez: **“Inongo proiektu politiko ez da pertsona baten bizitzeko eskubidea baino garrantzitsuagoa”**. Erantzun gehienek, % 91ek, diote baieztapen horrekin erabat ados edo nahiko ados daudela. Gainera, ehuneko horren zatirik handienak, % 66k, dio guztiz ados dagoela baieztapen horrekin. Desadostasuna, beraz, % 2 besterik ez da, eta % 3k esan du ez dagoela oso ados. Aurreko atalarekin alderatuta, “ez daki, ez du erantzuten” aukera hautatu duten pertsonen ehunekoa oso txikia da, % 4.

“Inongo proiektu politiko ez da pertsona baten bizitzeko eskubidea baino garrantzitsuagoa”.

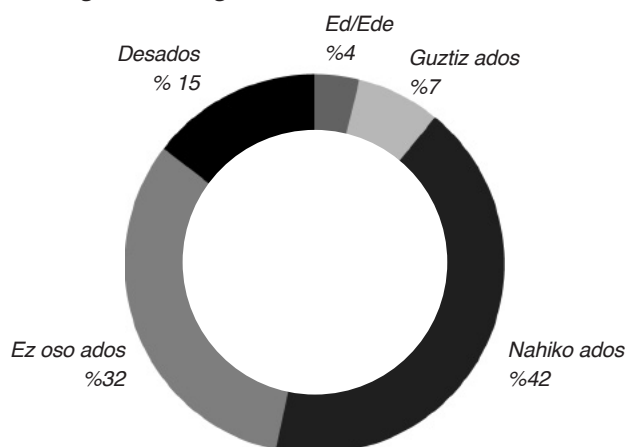

20. grafikoa: Bizitza eskubidea nagusi

Bigarren, ikasleek Euskadin bake eta bizikidetzaren inguruko iritzi azterketak egiten direnean egin ohi den galderetako bati erantzun behar zioten. Alegia, galdetzen zitzaien ia gaur egungo egoera bake egoeratzat har daitekeen. **“Gaur egun, Euskadin bake egoeran bizi gara”** baieztapenaren aurrean, gazteak bi multzotan banatuta daude. % 49 baieztapen horrekin guztiz edo nahiko ados dago eta horien artean % 42k bigarren erantzuna hautatu dute, hori da erantzun nagusia, beraz. % 47, ordea, desados dago edo ez dago oso ados baieztapen horrekin. Talde horretan, % 32k hautatu du “ez oso ados” aukera. Ikusten da bakearen kontzeptuaren inguruan ikuspegi desberdinak dituztela eta horrek eragiten du askok pentsatzea ETaren indarkeria desagertuta ere, oraindik ez dugula bakea lortu.

6 Savater F. “Ética y ciudadanía”. 2002. Monte Avila Editores Latinoamericana. Madril.

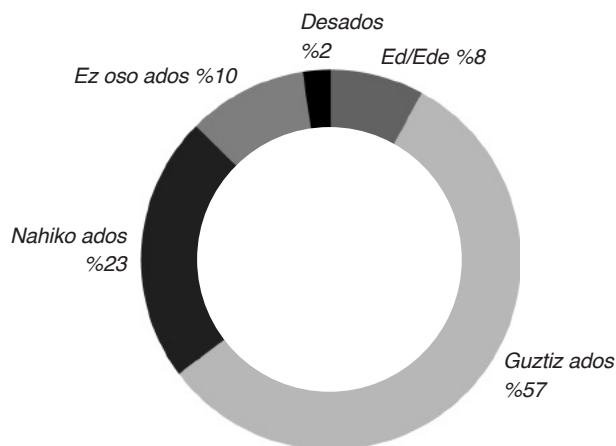
“Gaur egun, Euskadin bake egoeran bizi gara”

21. grafikoa: Bake egoera

Hirugarren baieztapena ETaren indarkeriaren deslegitimazio mailari buruzkoa zen. **“ETaren indarkeriaren kontra nago”** baieztapenaren aurrean duten jarrera azaltzeko eskatzen zitzairen. Ikasle gehienek, % 79k, erantzun dute baieztapen horrekin guztiz edo nahiko ados daudela. Hain zuzen ere, erdiak baino gehiagok, % 57k, “gutziz ados” dagoela dio. % 12k “ez oso ados” edo “desados” aukerak hautatu ditu, azken hori, zehazki, % 2k baino ez du hautatu.

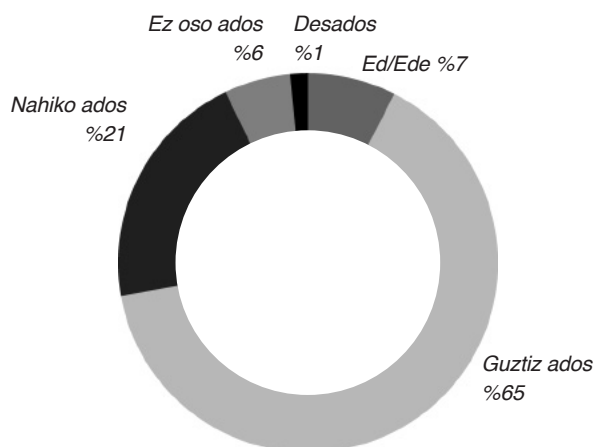
“ETaren indarkeriaren kontra nago”

22. grafikoa: ETaren indarkeria

Laugarren baieztapenak ez zituen Euskadin gertatutakoak bakarrik kontuan hartzen. Baieztapen orokor bat zen, etikaren ikuspuntutik indarkeriako ekintzak onargarriak edo onartezinak diren adierazteko: **“Pertsona baten duintasunaren kontra egiten duen indarkeria ekintza oro baztertu behar da”**. Parte hartzaile gehienek iritziak, pertsonen duintasunaren kontra egiten duen indarkeria ekintza oro baztertu behar da. % 65ek erantzun du baieztapen horrekin “gutziz ados” dagoela. Beste % 21ek esan du “nahiko ados” dagoela. Beraz, bi multzoak batera hartuta, gazteen % 85ek indarkeria ekintza oro baztertzen duela ondoriozta dezakegu. Desadostasun maila oso txikia da, % 1ek esaten du “desados” dagoela eta % 6k “ez dagoela oso ados”.

“Pertsona baten duintasunaren kontra egiten duen indarkeria ekintza oro baztertu behar da”

23. grafikoa: Indarkeria ekintzak baztertzea

Estatuaren espedientea ere zikinduta dago gure iragan hurbilean gertatu diren giza eskubideen urraketekin, legez kontrako ekintzak egin baititu, esate baterako, ETAren kontra borroka egiteko⁷. Era berean, nazioarteko terrorismoaren gaur egungo abaguneak berriro ere mahai gainean jarri du Estatuak zein jarrera hartu behar duten arazo horren aurrean, erabaki behar baita onargarria ote den (edo onartezina) eskubide batzuk urratzea, atentatuak saihesteko, Villan Duranek jasotzen duen bezala⁸.

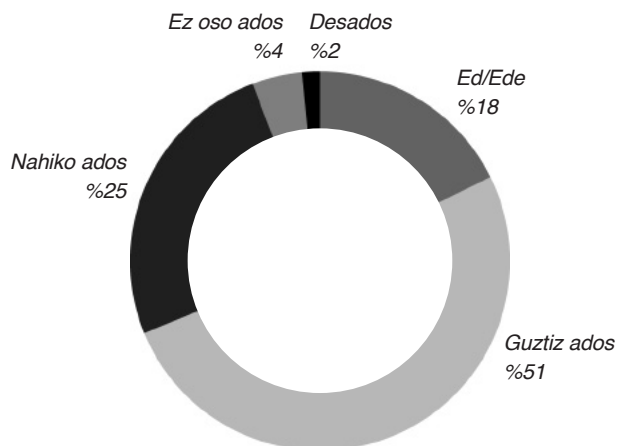
Euskadin, zoritxarrez, gehiegizko esperientzia dugu terrorismoan eta haren kontra borroka egiteko askotariko moduetan. Horregatik, egokia iruditzen zaigu unibertsitateko gazteek horren inguruan duten iritzia jakitea. Zehazki, galde sortari erantzun zioten ikasleek argi eta garbi adierazten dute terrorismoaren kontra borroka egiteko orduan oinarrizko eskubideak urratzearen kontra daudela. Ikasleen % 76k esan du “guztiz ados” edo “nahikoa ados” dagoela esaldi honekin: **“Estatuak ez ditu pertsonen oinarrizko eskubideak urratu behar terrorismoaren kontrako borrokaren izenean”**. Zehazki, parte hartzaileen % 51ek aukeratu du adostasun mailarik handiena adierazten duen proposamena. Adostasun txikia edo desadostasuna erakusten dute elkarrizketatuen % 6k (%4k adostasun txikia eta % 2k desadostasuna). Azpimarratzekoa da, nolana ere, galdera horretan %18k erantzun dutela “ez daki, ez du erantzuten”. Kasu honetan, uste dugu hori gertatu dela “hizkera arruntean oso ohikoak ez diren hitzak erabili ditugulako” baieztapena idazterakoan⁹.

7 López R. “Informe Foronda: Los efectos del terrorismo en la sociedad vasca”. 2015. Catarata. Madrid.

8 Villán Durán C. “La seguridad preventiva como nuevo riesgo para los derechos humanos”. 2006. Alberdania. Zarautz.

9 Cruz P. “Del no sabe al no contesta: un lugar de encuentro para diversas respuestas”. *Revistas de investigaciones sociológicas*. 52. zk., 1990eko urria-abendua, 144. or.

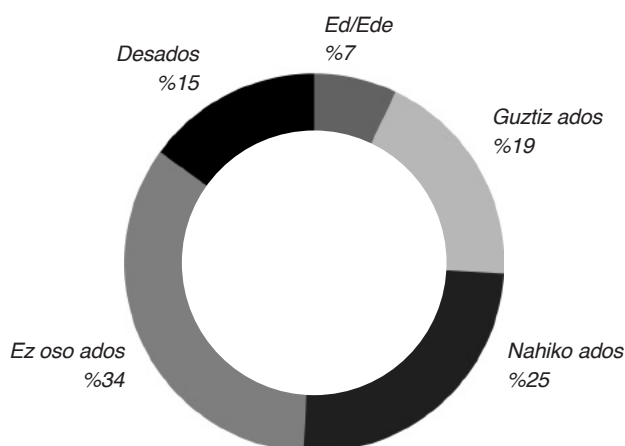
“Estatuak ez ditu pertsonen oinarrizko eskubideak urratu behar terrorismoaren kontrako borrokaren izenean”

24. grafikoa: Terrorismoaren kontrako borroka

Atal hau amaitzeko, ikasleei galdetu zitzaizen zer-nolako askatasuna sentitzen duten jendaurrean azterlan honetan landutako gaien inguruan hitz egiteko. Ikasle parte hartzaileen artean askotariko iritziak daude **“Aske sentitzen naiz jendaurrean azaltzeko Euskadin bizi izan dugun terrorismoaren eta Giza eskubideen urraketan inguruan pentsatzen dudana”** baieztapenaren aurrean ados dauden ala ez azaltzeko orduan. Izan ere, elkarrizketatuen % 49k dio “ez oso ados edo desados” dagoela baieztapen horrekin eta % 44k dio “nahiko ados” edo “gutziz ados” dagoela. Datu hori bat dator, orokorrean, orain dela gutxi euskal herritarroi egindako beste azterketa batzuetatik ateratako ondorioekin. Hala ere, gazteek desadostasun maila handiagoa azalduko lukete, hau da, askatasun sentsazio txikiagoa¹⁰.

“Aske sentitzen naiz jendaurrean azaltzeko Euskadin bizi izan dugun terrorismoaren eta Giza Eskubideen urraketan aurrean pentsatzen dudana”

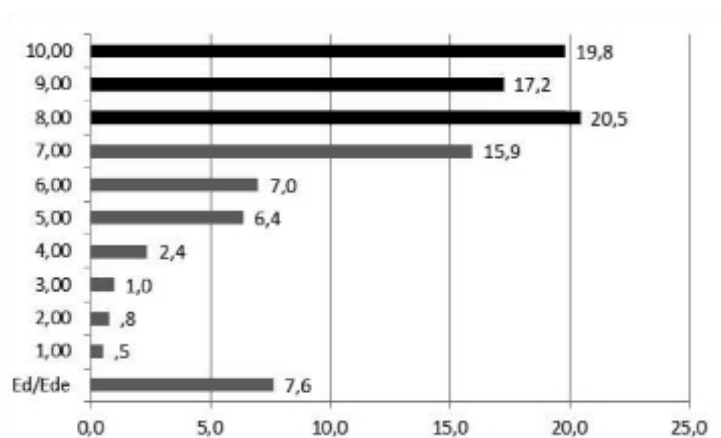
25. grafikoa: Adierazpen askatasuna

10 2016ko neguko Deustobarometroaren bilakaera txostenak erakusten du herritarrak guztiz ados edo nahiko ados daudela “Edozein egoeratan, nire iritziak adierazteko libre sentitzen naiz” baieztapenarekin. % 47 eta % 53 artean daude erantzun horiek.

3.6. Biktimak, memoriaren inguruko politikak eta tortura

Bake eta bizikidetzaren inguruko politiketan, gai nagusietako bat terrorismoaren eta beste indarkeria mota batzuen edo urraketen biktima izan diren pertsonen arreta eta aitortzea eskaintzea izaten ari da. Biktimei zenbait eskubide (egia, justizia, erreparazioa eta ez errepikatzeko bermea) aitortzen dien nazioarteko legedi-esparruan¹¹ kokatzen dira politika hauek. Lan honetan parte hartu duten ikasleak politika horien alde azaltzen dira, argi eta garbi. Berariaz galdetu zaie zein garrantzi duen haien artean Euskadin biktimak erreparatzeak eta aitortzeak. Gazteen % 80K 1etik 10erako eskalaren goiko mailetan kokatzen du bere burua. Zehazki, erantzun guztien ia % 60k, % 57,5ek alegia, 8, 9 eta 10 balioak dituzte galdera horretan.

Zein garrantzi dute zuretzat Euskadin terrorismoaren eta Giza Eskubideen urraketen biktimak aitortzeak eta erreparazioen bat egiteak?

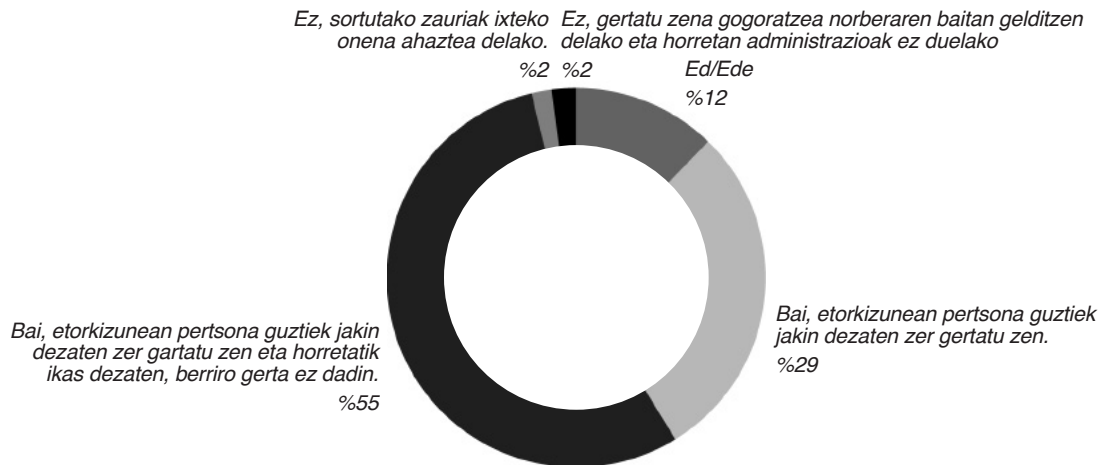

26. grafikoa: Biktimekiko politika

Terrorismoaren eta indarkeriaren ziklo hau ixterakoan eta bizikidetzari berri bat eraikitzen hasierakoan, euskal gizartearen eztabaida eta garrantzi handia hartu duen beste gai bat memoriaren gaia da eta, bereziki, administrazioak gertatutakoa transmititzeko orduan izan behar duen egitekoa. Gure ikerketako gazteek argi eman dute iritzia: Administrazioak memoriari lotutako politikak sustatu behar ditu. % 84k baiezkotzen erantzun dio galdera horri. Zehazki, erdiak baino gehiagok, % 55ek, erantzun behar du politika horiek sustatu beharko liritekeela, baina gertatutakoa ezagutzeko helburua edukitzeaz gain, beste helburu batekin: iraganetik ikastea, etorkizunean ekintza horiek berriro errepika ez daitezela. Soilik % 4 dago politika horien kontra.

11 Nazio Batuen Batzar Nagusiak onartutako 60/1947 erabakia, 2005eko abenduaren 16an.

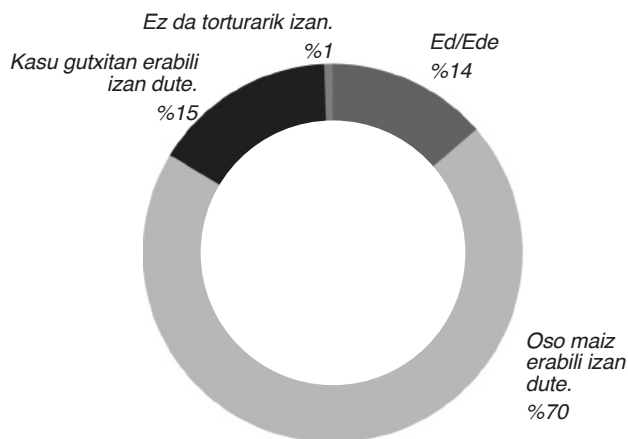
Administrazioek Euskadin bizi izandako terrorismoaren, indarkeriaren eta Giza Eskubideen urraketen inguruko memoria politikak sustatu beharko al lituzkete?

27. grafikoa: Memoria politikak

Tortura, giza eskubideen urraketa larria, oso presente egon da eta dago bake eta bizikidetzako gaien inguruko eztabaidetan. Gazteei galdetu zaienean **poliziek tortura erabili** izan duten, gehienek uste dute urraketa hori oso sarritan gertatu dela. Erantzunen % 70ek eman du iritzi hori. Beste % 15 batek uste du “kasu gutxitan” erabili izan dela. Eta soilik % 1ek uste du inoiz ez dela tortura erabili. “Ez daki, ez du erantzuten” aukera hautatu dute gazteen % 14k.

Poliziek tortura erabiltzeari dagokionez, zein iritzi duzu?

28. grafikoa: Torturaren erabilera

3.7. Konpromiso maila

Euskal gazteriak lehentasunezko tokia hartzen du bakearen eta bizikidetzaren erronkan. Izan ere, nahiz eta urte zailenetako zuzeneko protagonistak ez izan, gaur egungo eta etorkizuneko gizartearen protagonista nagusiak izango dira. Horregatik, egoki iruditu zitzaigun gazteen konpromiso maila zen den jakitea. Euskadin bakea eta bizikidetzak sustatzeko neurrien artean, gehienek indarkeria mota oro baztertzearen aldeko apustua egiten dute, gainerako neurriekiko alde handiz, gainera. Bigarren tokian aipatzen dute historia ezagutzea.

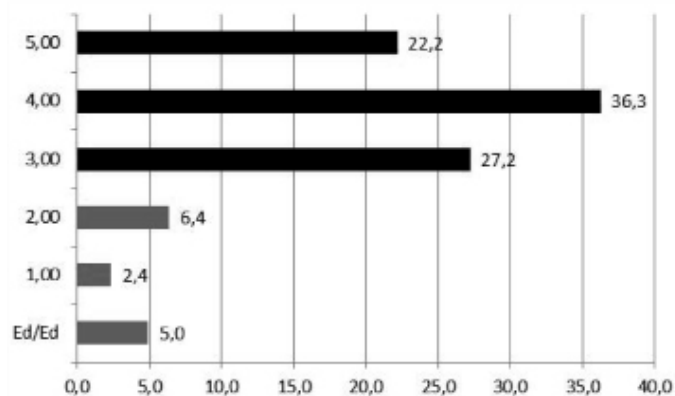
Hurrengo neurrien artean, zure ustez zein landu behar dira lehentasunez, Euskadin bakea eta bizikidetzaren sustatzeko?

29. grafikoa: Lehentasunezko neurriak

Ikerketako parte hartzaile gehienek erantzuten dute prest egongo liratekeela Euskadin bakearen eta bizikidetzaren aldeko jardueran parte hartzeko. Ia % 60k, zehazki, % 58,5ek, jarri du prest egoten horren maila 1etik 5erako eskalaren goiko balioetan. Prest egote maila txikia, eskalaren 1etik 2ra arteko baliok islatzen dutena, ez da % 9ra iristen.

1etik 5erako eskalan, zein neurritan egongo zinateke prest Euskadin bakea eta bizikidetzaren babesteko jardueretan parte hartzeko?

30. grafikoa: Konpromisorako prest egotea

Aurrera eraman daitezkeen jardueraren posibleen zerrenda batetik, historiari buruzko onlineko prestakuntzak jaso du erantzun kopururik handiena.

Bakea eta bizikidetzaz sustatzeko hurrengo jardueren artean, zeinetan egongo zinateke prest parte hartzeko, neurri handiagoan?

31. grafikoa: Jarduera interesgarrienak

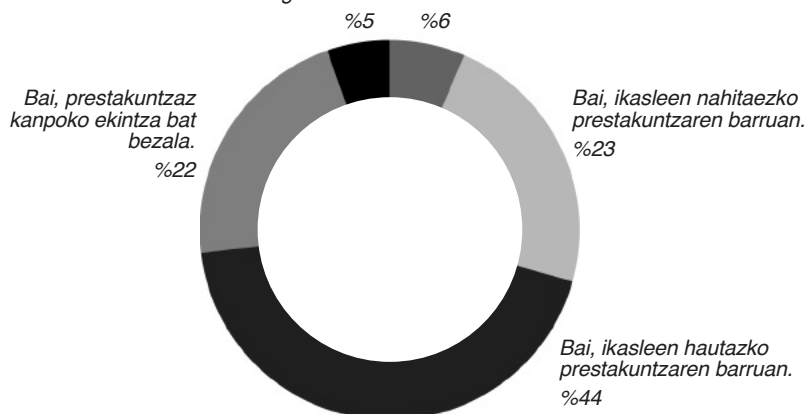
3.8. Unibertsitate eremua

Goi mailako hezkuntza sistema garatuak dituzten gizarteetan, gazteentzat topagune garrantzitsuenetako bat da unibertsitatea. Euskadik unibertsitate esparru sendoa du, unibertsitate publiko batek eta hainbat unibertsitate pribatuk osatutakoa. Unibertsitate horiek guztiek ibilbide luzea dute eta oso errotuta daude gizarteetan. Halaxe gertatzen zaie ikerlan honetan parte hartu duten hiru unibertsitateei ere: Euskal Herriko Unibertsitatea, Deustuko Unibertsitatea eta Mondragon Unibertsitatea.

Bake eta bizikidetzeta gaitetan, eta are gehiago Euskadin gaur egun bizi dugun egoeran, garrantzi handikoa da Unibertsitatearen egitekoaren inguruan gogoeta egitea. Tartean dauden eragileek izan ditzaketen iritziak iritzi, egokia iruditu zaigu gazteek gai horren inguruan zer pentsatzen duten jakitea. Ikerketa honi dagokionez, ikasleek argi ikusten dute Unibertsitateak Euskadin terrorismoaren eta indarkeriaren inguruko gaiak lantzeko eremua izan behar duela. Unibertsitateak ikasleentzat gai horri lotutako jarduerak eskaini behar dituen galdetu zaienean, baiezkoa izan da erantzunen % 87,4. Jarduera horiek aurrera eramateko eskaintzen zitzaizkien hiru aukeren artean, % 44k adierazi du jarduerak eskaini beharko lirakekeela "hautazko prestakuntza" moduan. Ikasleen % 23k dio nahitaezko jarduerak izan beharko lirakekeela eta, azkenik, % 22k, prestakuntzaz kanpoko jarduerak proposatu behar direla.

Unibertsitateak bere ikasleei euskal gizarteetan bizi izan dugun terrorismoari eta Giza Eskubideen urraketari buruzko jarduerak eskaini beharko al lizkieke?

Ez, uste dut Unibertsitateak ez lukeela hori egin behar.   Ed/Ede

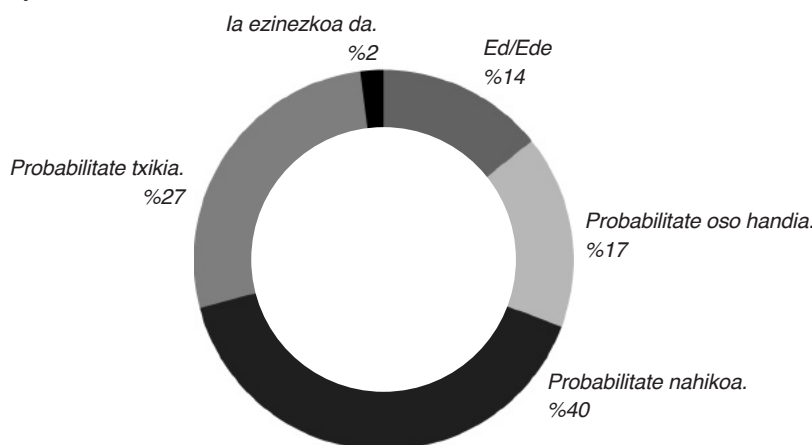
32. grafikoa: Unibertsitate eremua

3.9. Etorkizunari begira

Gizarte bateko gazteak eta helduak desberdintzen dituen ezaugarri nagusia da gazteek etorkizun luze bat dutela aurretik. Gaur egungo herritar gazteak etorkizuneko herritar helduak izango dira, hortaz. Epe luze-ko prozesuetarako, horien artean, Euskadin bizikidetzara erakitzekeo prozesurako, denboraren kontua oso garrantzitsua da, are gehiago gaur egun adostasun handiena eragiten duen alderdietako bat baldin bada gertatutakoa berriro ez errepikatzeko oinarri sendoak ezartzeko beharra. Horregatik egoki iruditu zitzaigun galde sortan horren inguruko galdera bat ere sartzea.

Ikasle parte hartzaileak ez dira oso baikorrak etorkizunari dagokionez, arlo horretan. Ia % 60k, zehazki, % 57k aukeratu du probabilitate nahikoa edo probabilitate oso handia dagoela etorkizunean, euskal gizartearen, berriro ere giza eskubideak urratzeko, arrazoi politikoetan oinarrituta. Ehunekorik handiena jokaleku horrek “probabilitate nahikoa” duela uste dutenena da, % 40 inguruan. Soilik % 2k uste du berriro gertatzea “ia ezinezkoa” dela.

Zure iritziz, zenbateko probabilitatea dago etorkizunean euskal gizartearen Giza Eskubideak berriro urratzeko, arrazoi politikoak direla eta?

33. grafikoa: Etorkizuneko jokalekua

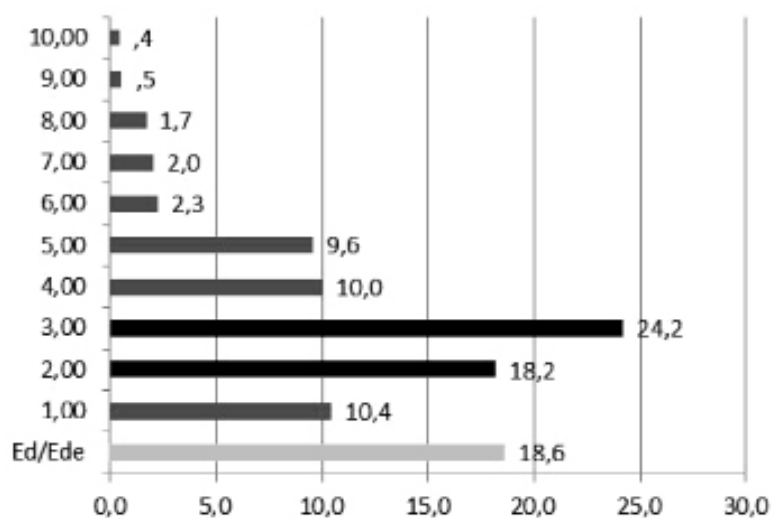
3.10. Ideologia eta identitate kokapena

Ikerketa honetan interesgarri iruditu zitzaigun beste bi galdera eranstea, ikasleek beren burua non kokatzen zuten jakiteko, alde batetik ideologiaren eremuan eta beste aldetik euskal errealitatearentzat garrantzi handikoa den gai batean, identitatearenean, alegia. Bi kasuetan, Euskadin iritzi azterketetan erabili izan diren askotariko formulazioak kontuan hartuta, bi eskala aukeratu genituen, ahalik eta ulergarrienak izateko asmoz. Ideologia kokatzeko, ohiko eskema erabili zen, “ezker muturra-eskuin muturra”, eta identitatea kokatzeko, berriz, “espainiarra bakarrik-euskalduna bakarrik” eskala.

Galde sortaren erantzuten erakusten digute ikerketa honetan parte hartu duten unibertsitateko gazteek beren burua “ezkerrean” kokatzen dutela. 1 “ezker muturra” izanik eta 10 “eskuin muturra”, gazteen % 52,8 ezkerrean dauden tokietan kokatu dira, 1 eta 2 tokietan, alegia. 3 eta 4 aukerak, horiek ere ezkerrekoak, gehituz gero, ehunekoak % 63ra iritsiko da. Esanguratsua da elkarriketatuen % 18,6k “ez daki, ez du erantzuten” hautatu duela. Horrek, agian, erakuts dezake belaunaldi honek ez duela hainbesteko loturarik eremu ideologikoak banatzeko ohiko eskemarekin. Hau da, Javier Llorentek dioenaren arabera, “gazteek helduek baino gutxiago erabiltzen dute ezker-eskuin banaketa”¹².

12 Llorente J. “¿Son los jóvenes diferentes en su relación con la división izquierda-derecha? Política Zientzietako Espainiako XI. Biltzarrean aurkeztutako lana. Donostia, 2015eko uztaila. <http://www.aecpa.es/uploads/files/modules/congress/12/papers/1226.pdf> (2016ko abenduaren 26a)

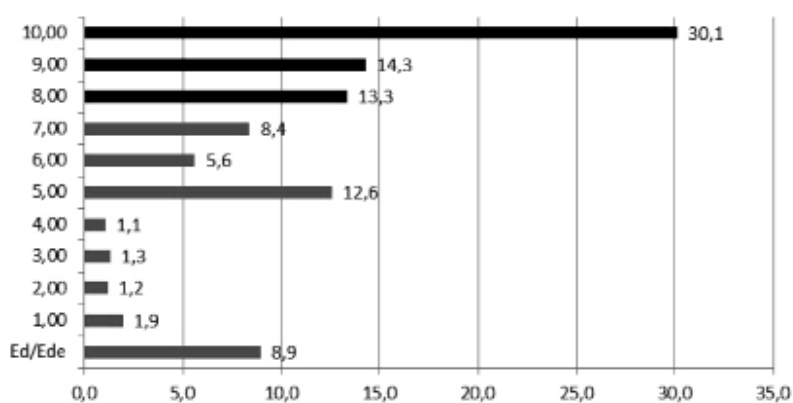
1etik 10erako eskalan, 1 ezker muturra izanik eta 10 eskuin muturra, non kokatuko zenuke zure burua? (1 ezker muturra – 10 eskuin muturra)

34. grafikoa: Ideologia kokapena

Identitateari dagokionez, datuek erakusten digute galdeketari erantzun dioten ikasleek euskal identitate nabarmena dutela. % 66k euskaldunetik hurbilen dauden lau aukeretan kokatzen du bere burua. Oraingoan, “ez daki, ez du erantzuten” aukeraren ehunekoa ez da hain esanguratsua.

1etik 10erako eskalan, nazio bateko kide sentitzeari dagokionez, 1 espainiarra bakarrik izanik eta 10 euskalduna bakarrik izanik, non kokatuko zenuke zure burua? (1 espainiarra bakarrik – 10 euskalduna bakarrik)

35. grafikoa: Identitatea

4. Ondorioak eta gomendioak

Ikerketatik ateratako datu nagusien deskribapena egin ondoren, egoki iruditu zaigu ondorio batzuk ateratzea. Halaber, gomendio batzuk ere emango ditugu, lanaren azken helburua baitzen unibertsitateko gazteentzat bake eta bizikidetzako politika publikoak egoki bideratzeko informazio gehiago eta hobea eskuratzea. Hala, atal honetan, lehenengo ondorio kuantitatibo garrantzitsuenak emango ditugu eta, ondoren, gomendioak.

4.1. Ondorio garrantzitsuenak

a) Interes eta parte hartze maila: Ikasleek interes handia dute Euskadin bizi izandako terrorismoaren eta giza eskubideen urraketek inguruan. Gainera, parte hartze nabarmena dute bakearekin eta bizikidetzarekin lotutako jardueretan.

- Giza eskubideekin lotutako errealitateen artean, gazteentzat interes handienekoak genero indarkeria edo nazioarteko pobrezia dira. Bakea eta bizikidetzak, ordea, interes txikieneko gaien artean daude.
- Baina Euskadin terrorismoari eta giza eskubideen urraketek lotutako gaietan zuzeneko interesa duten galdetuta, galde sortari erantzun dioten gazteen % 61,7k dio interes handia duela. Gai horretan nolabaiteko interesa dutenak ere kontuan hartzen baditugu, ehuneko % 87,6ra iritsiko litzateke.
- Interes hori ez da banakakoa soilik, baizik eta belaunaldi osora zabal daiteke. Izan ere, elkarrizketatuen % 80k erantzun dute gai hori gazteentzat oso interesgarria dela edo nolabaiteko interesa duela.
- Beren interesa eta beren gurasoen alderatzea eskatu diegunean, % 53k uste du gazteena gurasoen baino txikiagoa dela, baina % 23k uste du berdina dela eta % 17k uste du gazteena handiagoa ere badela.
- Galde sortari erantzun dioten ikasleen % 57,5ek aitortzen du azken urtean Euskadin bakearekin eta bizikidetzarekin lotutako jardueraren batean parte hartu duela. Horietatik % 40,5ek 1-5 alditan hartu du parte eta % 17k, 6-10 alditan edo gehiagotan.

b) Dakitenari buruzko autopertzepzioa eta informazio iturriak: Ikasleek uste dute gai horren inguruan dakitena ez dela gutxi eta hedabideek eta, bereziki, familiak eragin dutela gehien alderdi horretan. Ikastetxearen eraginari dagokionez, denetariko erantzunak daude. Nolanahi ere, argi uzten dute ez daudela gustura jaso duten informazioarekin.

- % 58,6k uste du Euskadin bizi izan den terrorismoaren edo giza eskubideen urraketek inguruan dakitena erdian edo maila gorenean kokatzen dela.
- Gertatutakoren inguruko informazioa jasotzeko hiru iturri nagusiak dira hedabideak (erantzunen % 68), familia (erantzunen % 59) eta gizarte sareak eta internet (% 54). Urrunago azaltzen dira lagunak (% 35), norberaren familia (% 34) edo liburuak (azken aukera, % 13).
- Gehientzat, zehazki, % 60,7rentzat, familiak eragin handia edo oso handia izan du jakite hori osatzerakoan.
- Ikastetxeak izan duen eragina baloratzerakoan, askotariko iritziak daude. % 50,7k esan du ikastetxearen eragina txikia edo oso txikia izan dela; % 44,2k uste du eragina handia edo oso handia izan dela.
- Galde sortari erantzun dioten gazteen % 60 ez dago gustura gai horren inguruan jaso duen informazioarekin; zehazki, % 49 ez dago oso gustura eta % 11 ez dago batere gustura.

---

c) Jakite maila: Berariaz galdetu diegunean jaio aurretik izan ziren gertaera jakin batzuen inguruan, erantzunetako asko zuzenak izan direla azpimarratu behar da. Hala ere, esanguratsua da zalantza edo ezjakintasun maila.

- Ikasleen % 50ek ez du informazio nahikorik Hiperkorreko atentatua zer izan zen definitzeko. % 44k, ordea, badaki zer gertatu zen.
- % 54k zuzen definitzen du zer den “Lasa eta Zabala” kasua, baina ez dirudi % 32 hori egiteko gai denik, “ez daki, ez du erantzuten” hautatzen baitute. % 13k ETAREN ekintza bat izan dela dio.
- Ikasleen % 53k badaki Miguel Angel Blanco ETAK bahitu eta hil zuela; % 40k ez dirudi informazio edo ezagutza hori duenik, “ez daki, ez du erantzuten” hautatzen baitu.
- % 55k ongi daki zer izan zen GAL. Baina % 38k hautatu du “ez daki, ez du erantzuten” aukera.

d) Balorazio etikoa: Ikerketan parte hartu duten gazteek konpromiso maila handia erakusten dute giza duintasunarekin. Era berean, duintasun horri erasotzen dioten ekintzen kontra azaltzen dira argi eta garbi. Hala, ETAREN kontra agertzen dira.

%91 nahiko ados edo guztiz ados dago inongo proiektu politiko ez dela pertsona baten bizitzeko esku-bidea baino garrantzitsuagoa esatearekin.

Euskadin gaur egun bakean bizi garen baloratzera, % 49 nahiko edo guztiz ados dago, baina % 47 ez oso ados edo desados dagoela azpimarratu behar da.

% 79 ETAREN indarkeriaren guztiz kontra edo nahiko kontra dago. Soilik % 2 azaltzen da harekin ados.

% 65 nahiko ados edo guztiz ados dago pertsona baten duintasunaren kontra egiten duen indarkeria ekintza oro baztertu behar dela esaterakoan.

% 76k uste du Estatuak ez dituela oinarrizko eskubideak urratu behar terrorismoaren kontra borroka egiterakoan. Erantzun duten guztien % 51 azaltzen da baieztapen horrekin guztiz ados.

% 49 ez da aske sentitzen jendaurrean azaltzeko Euskadin bizi izan ditugun terrorismo edo giza eskubi-deen urraketen inguruan pentsatzen duena; % 44k uste du horretarako askatasuna baduela.

e) Biktimak, memoriaren inguruko politikak eta tortura: Ikasle gehien-gehienek uste dute garrantzitsuak direla biktimei erreparazioa eta aitortza emateko politikak. Halaber, uste dute Administrazioak memoria sustatu behar duela, gertatutakotik ikasteko ez ezik, berriro ere horrelakorik ez gertatzeko.

- Galde sortari erantzun diotenen % 80,4k uste du Euskadin terrorismoaren eta giza eskubi-deen urraketen biktimak erreparazioa eta aitortzea garrantzitsua dela. Horietatik % 57,5ek uste du oso garrantzitsua dela.
- Ikasleen % 84k uste du administrazioak memoria politikak sustatu behar dituela. % 55k uste du politika horiek erabili behar direla gertatu zena ezagutzeko ez ezik, hartatik ikasteko eta berriro horrelakorik ez errepikatzen.
- Ikasleen % 70ek uste du poliziek oso maiz erabili izan dutela tortura.

f) Konpromiso maila: Ikasle gehienak prest daude Euskadin bakearen eta bizikidetzaren aldeko jardueretan parte hartzeko. Jarduera horiek sustatzeko har litezkeen lehentasunezko neurrien artean bi azpimarratzen dituzte: indarkeria mota oro bazterzea eta historia ezagutzea.

- Euskadin bakea eta bizikidetzaren sustatzeko neurrien artean, indarkeria mota oro bazterzearen aldeko apustua egiten dute gehienek, gainerako neurriekiko alde handiarekin, gainera. Bigarren tokian aipatzen dute historia ezagutzea.
- Ikasleen % 58,5 prest dago Euskadin bakea eta bizikidetzaren aldeko jardueretan parte hartzeko.
- Bakea eta bizikidetzaren sustatzeko proposatutako jarduera posibleen artean, zeinetan egongo liritekeen parte hartzeko prest galdetuta, erantzuten dute prestakuntza eta, zehazki, onlineko prestakuntza hartuko luketela parte.

g) Unibertsitate eremua: Gazte gehien-gehienek uste dute Unibertsitateak terrorismoarekin eta giza eskubi-deen urraketekin lotutako jarduerak eskaini beharko lituzkeela.

- Ikasleen % 87,4k uste du Unibertsitatean terrorismoaren eta giza eskubideen urraketan inguruko jarduerak eskaini ahal izango liratekeela. Gehienek, % 44k, uste dute hautazko prestakuntza moduan eskaini daitezkeela; % 23k dio nahitaezkoa izan beharko lukeela, eta % 22k dio prestakuntzaz kanpoko ekintzen artean eskaini beharko litzatekeela.

h) Etorkizunari begira: Gazteen gehiengo esanguratsu batek ikuspegi nahiko ezkorra du etorkizunaren inguruan. Uste dute ziur aski Euskadin giza eskubideak berriro urratuko direla, arrazoi politikoengatik.

- % 57k uste du probabilitate oso handia edo nahikoa dagoela Euskadin berriro ere giza eskubideak urratzeko, arrazoi politikoetan oinarrituta. Ikasleen % 40k uste du horretarako probabilitate nahikoa dagoela.

4.2. Gomendioak

Gomendioak lan honen azterketa esparrura mugatuko ditugu, alegia, unibertsitate esparrura. Horrek ez du esan nahi bazterrean utzi behar ditugunik beste esparru batzuetan egin daitezkeen ekintzak, besteak beste, unibertsitate aurreko hezkuntza formalean. Baina horien inguruko aipamenik ez dugu egingo, ikerketa honen xedeetatik kanpo gelditzen direla uste baitugu.

4.2.1. Aldez aurreko ondorio bat: lan hau errealitatera egindako lehenengo hurbilketa bat dela ulertu behar dugu.

Ez dakigu honen antzeko beste ikerketarik ba ote dagoen. Unibertsitateko gazteek Euskadin terrorismoaren, indarkeriaren eta giza eskubideen urraketan inguruan dakitena eta duten diskurtsoa ezagutzeko lehenengo hurbilpen bat da eta, ikuspuntu horretatik, balio handia duela esan dezakegu. Baina, erabilitako metodologiarengatik berarengatik -metodologia kuantitatiboa, inkesta baten bidez-, lana apaltasunek ikusi behar da, lehenengo urratsa izango balitz bezala eta inola ere ez azkena. Aztertu ditugun aldagaietako batzuetan, horien artean, motibazioei edo balorazio etikoei lotutakoak, inkestak lehenengo argazki oso interesgarria eman digula uste dugu. Baina sakon aztertzea merezi du, teknika kualitatiboez lagunduta, ñabardura asko egon baitaitezke ikasleak galderei erantzuteko aurrean zituen erantzun itxien atzean.

Era berean, parte hartzaileen kopurua hasieran pentsatu genuena baino askoz ere handiagoa izan bada ere –ia mila pertsona guztira–, lagin hori ez da unibertsitateko gazte guztiekiko esanguratsua, ez baitugu laginketa probabilistikorik egin. Horrengatik guztiagatik, emaitzak eta ondorioak ezin ditugu unibertsitateko gazteen gizarte talde osora zabaltu, erabateko bermearekin. Izan ere, segur aski, beste lagin batekin, esate baterako, beste ikasketak batzuetako ikasleak hartuta, emaitzak ez lirateke berdindak izango.

Gomendioak

4.2.1.1. Ikerketa honi jarraipena ematea, zehazki, talde fokalen teknika erabiliz, eta horietara ikasle parte hartzaileen lagin bat deituz, zehaztasun handiagoz ezagutzera iristeko zein den unibertsitateko gazteen diskurtsoa aztergai ditugun gaien inguruan.

4.2.1.2. Galde sorta berarekin bigarren landa lan bat egitea, unibertsitateko beste ikasketak batzuk egiten ari diren gazteekin, dagoeneko lortu ditugun emaitzen adierazgarritasuna egiaztatzeko eta horrela, hezkuntza eta gizarte zientzien arloko ikasketentzat egokiak izanik ere, beste ikasketak batzuentzat egokiak izan ez daitezken neurriak hartzea saihesteko.

4.2.2. Parte hartzeko interesa eta konpromisoa aprobeztatzea

Ikerketaren datuek aukera ematen dute ondorioztatzeko unibertsitateko gazteek interes handia dutela Euskadin bizi izan den terrorismoaren, indarkeriaren eta giza eskubideen urraketan inguruan. Giza eskubideen inguruko beste errealitate batzuekin alderatuta, agerian geratu da bakea eta bizikidetzak ez daudela ikasleek lehentasunezko interesen artean. Baina, gai horren inguruan zuzenean galdetuz gero, interes askoz ere handiagoa azaldu dute, bai banaka eta bai belaunaldi osoa hartuta. Ez dirudi berresten denik gizarte hain zabalduta dagoen hipotesia, alegia, gai horiek ez daudela gazteen kezken artean.

Ildo beretik, lanak parte hartzearen inguruan erakusten dituen datuek agerian jartzen dute, berriro ere, apatia irudia gailendu izan bada ere, gazteak dagoeneko ari direla parte hartzen bakearekin eta bizikidetzarekin lotutako ekintzetan, eta modu esanguratsuan, gainera. Beraz, interesa edukitzeaz gainera, interes hori gizartean parte hartzeko palanka ere bihurtzen ari dela esan dezakegu.

Gomendioak

4.2.2.1. Interesa sustatzea: orain inoiz baino egingarriagoa dirudi Euskadin terrorismoaren eta indarkeriaren inguruko gaietan interesa eta jakin mina sortzeko ekintzak sustatzea, bai lan honetan erantzun duten gazteen interesari eutsi ahal izateko eta bai beste profil batzuetako gazteengana iristeko, jakinik ez dagoela bere lehentasunezko interesetatik hain urrun, hori pentsatzea ohikoa bada ere.

4.2.2.2. Interesa bideratzea: gai horietan nolabaiteko interesa duten gazteentzat, besteak beste, ikerketa honetan parte hartu dutenetako askorentzat, egokia iruditzen zaigu interes hori bideratuko duten programak edo ekintzak eskaintzea. Alegia, bideak proposatzea aukera izan dezaten bakearen eta bizikidetzaren inguruko ekintzetan parte hartzen jarraitzeko, edo gai horrekiko konpromisoa hartzeko. Horretarako, gure iritziz, ekintza posibleak ez lirateke mugatu beharko gaiaren inguruan informazio eta erantzun gehiago ematera soilik. Aitzitik, unibertsitate eremuan gaudela jakinik, bereziki bideratu beharko lirateke ikasle bakoitzari, banaka eta belaunaldi gisa, bere galderak eta gogoetak egiten laguntzera.

4.2.2.3. Tartean dauden eragileen arteko elkarlana: Landu nahi dugun gaia oso konplexua denez, eta arlo horretan hasiberriak garenez, gure ustez egokia izango litzateke tartean dauden eragileei eskatzea aurrera eramango diren ekintzen inguruko gogoetan eta diseinuan parte hartzeko, horrela ekimenaren arrakasta probabilitateak handitzeko. Parte hartze hori bideratzeko modu bat lanerako mahai bat da, bi mailatan egituratuko litzatekeena: batetik, plangintzaren eta erabakiaren maila eta, bestetik, beste mahai bat, teknikoagoa edo proposamenak egitekoa.

-Plangintza eta erabakitze maila: Hiru unibertsitateak egongo lirateke ordezkatura, baita Hezkuntza Saila eta Giza Eskubide, Bizikidetzeta eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusia ere. Mahai honen egitekoen artean egongo lirateke:

- unibertsitate esparruan bakea eta bizikidetzeta sustatzeko jarri nahi diren helburuak eta irizpide orokorrak adostea.
- mahai teknikoak egin dituen proposamen zehatzak aztertzea eta horien inguruko erabakiak hartzea, azkenean gauzatu ahal izateko.

-Maila teknikoak: Hemen ere hiru unibertsitateek eta Hezkuntza eta Bake eta Bizikidetzako arloek hartuko lukete parte, baina profil teknikoagoa izango luke. Zehazki, aurreko mailako mahaiak definitutako helburuak bete ahal izateko proposamen zehatzak sortzea izango luke xede.

Gomendio hori kontuan hartuz gero, egokia izango litzateke lanerako mahaiak prozesu ikuspegia hartzea, erdi epera, behintzat. Hala, lehentasuna etorkizunerako lortu nahi diren emaitzek hartuko lukete eta ez soilik ezartze eritimoak eta epe laburrera betetzeko helburuek, besteak beste, lehenengo esperientzia pilotuen eta haien ebaluazioaren bidez.

4.2.3. Ekintzarako esparru bat: gertatutakoa ezagutzea

Aurkezten ari garen lana, zalantzarik gabe, oso urrun dago gai honen inguruan unibertsitateko gazteek daitenenaren inguruko azterketa osoa izatetik. Baina, halako lagin handia duen lehenengoa izateaz gainera, lehenengo hurbilpen bat ere eskaintzen du eta hartatik dagoeneko aipatu ditugun ondorioetako batzuk atera daitezke (gertatutakoa hobeto ezagutu nahi dute; hedabideak eta familia dira informazio iturri nagusiak, eta ez horrenbeste ikastetxea; eta ez daude gustura jasotako informazioarekin).

Zehazki, gertatutakoa ezagutzeari dagokionez, esan daiteke informazioa, neurri handi batean, familiaren edo hedabideen bidez transmititu dela eta ez horrenbeste hezkuntza sistemaren bidez. Euskadin bizi izan dugun testuinguru hain nahasian, ulergarria izan daiteke hezkuntza sistema ez izatea lehen mailako sozializazio eragilea, ez, behintzat, modu unibertsalean eta sistematizatuan, Euskadin terrorismoari eta giza

eskubideen urraketari lotutako gaietan. Baina gaur testuinguru hori aldatu egin da eta gure ikerketako datuek erakusten digute eremu zabala dagoela iragan hurbilenaren inguruko informazioa lantzeko. Gainera, ikasleak horretarako gogoz daude.

Gomendioak

Horregatik guztiagatik, eta aurretik azaldu dugunarekin koherente izanik, gomendatzen dugu esperientzia pilotuak garatzea. Zehazki, lehenengo esperientzia horietakoren batek gertatutakoaren inguruko informazioa eta ezagutza zabaltzea izan dezake ardatz. Horretarako, uste dugu ez litzatekeela beharrezkoa izango proposamen berriak sortzea; aitzitik, nahikoa izan daiteke dagoeneko abian dauden esperientzietako batzuk modu orokorragoan zabaltzea. Hala, Ahotsak esperientzia (2016an aurkeztu zen unibertsitateen arteko proiektua) edo Gogora Institutuko Memoria plaza erakusketa oso baliabide egokiak izan daitezke eta eragin handikoak helburu hori lortzeko, hiru arrazoiengatik gutxienez:

4.2.3.1. lehenengo, dagoeneko prestatuta dauden baliabideak direlako eta, hortaz, nahiko erraz ezartzeko modukoak;

4.2.3.2. bigarren, dagoeneko probatu diren baliabideak direlako eta haien inguruan jasotako balorazioak onak izan direlako, horrenbestez, jardunbide egokitzat har ditzakegu;

4.2.3.3. eta, azkenik, baliabide horiek aginduzko eredu pedagogikoetatik urrun daudelako eta zentzu kritikoaren gaitasuna sustatzen laguntzen duelako, giza eskubideen urraketan biktima izan diren pertsonen zuzeneko lekukotasunen bidez, eta ez gertatutakoaren inguruko diskurtso ideologikoen edo alde bakarreko ikuspegi bidez edo ikuspegi horietan mende.

Illo beretik, gomendatzen da informazio eta gogoetarako programak sustatzea eta indartzea, erabilgarri dagoen baliabide bat abiapuntu hartuta: Eusko Jaurlaritzak aurreko legegintzaldian egindako “Las huellas perdidas” dokumental saila. Gure ustez, dokumental sail hori baliabide oso egokia da iraganaren inguruko ezagutza sustatzeko, 1960ko hamarkadatik hasita, ikasleentzat hizkera ulergarria eta erakargarria erabiltzen baitu, ikus-entzunezkoa, alegia. Gainera, gaur egun hiru unibertsitateak egiten ari diren lanari esker, unibertsitateen eta Giza Eskubide, Bizikidetzeta eta Lankidetzaren Idazkaritza Nagusiaren arteko hitzarmenaren barruan, aurtan bertan eskuragarri egongo dira saio horretarako proposamen metodologiko praktikoa batzuk, lanerako material gisa erabili ahal izateko, bai ikasgelan eta bai eskolaz kanpoko bestelako jarduerak batzuetan. Horregatik guztiagatik, ondoriozta daiteke proposamen horiek aplikatzeko esperientziaren bat garatzea egingarria izan daitekeela.

Bestalde, ikasleek onlineko prestakuntzaren aurrean erakutsi duten jarrera irekia kontuan hartuta, bide horretan baliabideren bat diseinatzeko aukera aztertzea gomendatzen dugu.

Aukera bat izan daiteke ikasleentzat internet bidezko prestakuntza arautu bat diseinatzea. Baina aukera horrek inbertsio handiak eskatuko lituzke, bai denborari dagokionez eta bai diruari dagokionez. Gainera, ez dirudi erraza transmititu beharko liratekeen edukietan oinarritako adostasun bat lortzea. Iragan hurbilenaren inguruan oraindik ere ez dago nahikoa adostasun politiko eta sozialik epe laburrera hezkuntza edo informazio eduki jakinetan islatzeko. Baina beste formatu batzuk azter daitezke, esate baterako, eduki digitalen banku bat sortzea, dela unibertsitateko irakasleek erabiltzeko dela, batez ere, gazteek erabiltzeko, unibertsitate mailan zein beste maila guztietan. Onlineko espazio horretatik norbera, modu autonomoan, ikus-entzunezko, soinu bidezko edo testu digitalizatuko informazioaren biltegi batera sartu ahal izango litzateke, gaien arabera antolatuta. Era berean, aurrera eramaten ari diren esperientzia praktikoen bilduma ere eskain daiteke bertan eta erabiltzaileei eskatu haien inguruko esperientziaz ere elikatzeko. Proposamen horiek eta antzekoek dagokien balioa emango liekete dagoeneko dauden baliabideei eta jende gehiagoren eskura jarriko lituzkete. Gure ustez, Giza Eskubideen inguruko Baliabide Pedagogikoen Zentro berriak, Aieten, har dezake proposamen horren gidaritzeta.

I. Eranskina:

Landa lanean erabilitako galde sorta

Jarri X zure pentsamoldera ongien egokitzen den aukeran.

Mila esker laguntzeagatik.

Zein unibertsitatetan ari zara ikasten? EHU.

Mondragon Unibertsitatean.

Deustuko Unibertsitatean.

Zenbat urte dituzu?

_____.

Zein lurraldetan bizi zara?

Bizkaian.

Gipuzkoan.

Araban.

Euskal Autonomia Erkidegotik kanpo.

Nolakoa da zure udalerrria?

Herri bat.

Hiri bat.

Sexua:

Emakumea.

Gizona.

1. Giza Eskubideei lotutako errealitate hauetatik, zein dira, zure ustez, kezkarrienak? Hiru aukeratu eta X jarri horietan.

Pobrezia munduan.

Pertsona errefuxiatuen errealitatea.

Emakumearen kontrako indarkeria.

Heriotza zigorra.

Langabezia.

Egoera politikoa.

Berotze globala.

Nazioarteko terrorismoa.

Bakea eta bizikidetzak Euskadin.

Pobrezia egoerak Euskadin.

Ed/Ede.

2. Zuretzat zenbateko interesa dute Euskadin bizi izan den terrorismoari eta indarkeriaren erabilerari

lotutako gaiak?

Inongo interesik ez. _____ Interes handia.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ed/Ede.

3. Zure ustez, euskal gazteentzat zenbateko interesa du Euskadin terrorismoa eta arrazoi politikoengatiko indarkeriaren gaiak?

Gai oso interesgarria da.

Nolabaiteko interesa duen gaia da.

Interes gutxiko gaia da.

Interesik gabeko gaia da.

Ed/Ede.

4. Zure gurasoen belaunaldiarekin alderatuta, nolakoa da zure belaunaldiak duen interesa Euskadin terrorismoaren eta Giza Eskubideen urraketei lotutako gaietan?

Berdina, haiek zuten interes berbera dugu gai horien inguruan.

Handiagoa, guri haiei baino gehiago interesatzen zaizkigu gai horiek.

Txikiagoa, gai horiek haiei gehiago interesatzen zaizkie guri baino.

Ed/Ede.

5. Azken urtean, Euskadin bakeari eta bizikidetzari lotutako jardueraren batean parte hartu al duzu, esate baterako, bileraren batera joan, manifestazioren batera, hitzaldiren batera, eskaeraren bat sinatu, gizarte sareetan parte hartu, interneteko foroetan parte hartu edo antzekorik?

Bai, 1-5 alditan.

Bai, 6-10 alditan.

Bai, 10 alditan baino gehiagotan.

Ez, ez dut parte hartu.

Ed/Ede.

6. Zure iritziz, gazteek zer dakite Euskadin azken bost hamarkadetan bizi izan dugun terrorismoaren eta Giza Eskubideen urraketen inguruan?

Oso gauza gutxi. _____ Gauza asko.

1 2 3 4 5

Ed/Ede.

---

7. Zein izan da Euskadin terrorismoaren, indarkeriaren eta Giza Eskubideen urraketen inguruan gertatu dena jasotzeko zure informazio iturri nagusia?

X jar dezakezu nahi beste aukeretan.

- Ikastetxea.
- Familia.
- Lagunak.
- Hedabideak (telebista, irratia eta prentsa)
- Gizarte sareak eta internet.
- Irakurri ditudan liburuak.
- Ed/Ede.

8. 1etik 10erako eskalan, zure ustez zenbateko eragina izan du zure familiak Euskadin bizi izandako terrorismoaren eta Giza Eskubideen urraketen inguruan dakizkizun gauzetan?

Ez du eraginik izan. _____ Eragin handia izan du.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

- Ed/Ede.

9. Eta, ikastetxeari dagokionez, zure ustez zenbateko eragina izan du Euskadin bizi izandako terrorismoaren eta Giza Eskubideen urraketen inguruan dakizkizun gauzetan?

Ez du eraginik izan. _____ Eragin handia izan du.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

- Ed/Ede.

10. Gustura al zaude Euskadin bizi izan dugun terrorismoaren, indarkeriaren eta Giza Eskubideen urraketen inguruan jaso duzun informazioarekin?

- Oso gustura.
- Nahiko gustura.
- Ez nago oso gustura.
- Ez nago batere gustura.
- Ed/Ede.

11. Zer da Hiperkorreko atentatua?

- ETAren atentatu bat, hildako asko eragin zituen.
- Erakunde jihadistak baten atentatu bat.
- Ez bata eta ez bestea.
- Ed/Ede.

12. Zure ustez, zer da "Lasa eta Zabala" kasua?

- ETAK bahitu eta hil zituen bi pertsonaren kasua.
- GALek bahitu, torturatu eta hil zituen bi pertsonaren kasua.
- Bi haur desagerturen kasua, oraindik ere argitu gabe dagoena.
- Ed/Ede.

13. Miguel Angel Blanco ETAk bahitu eta hil zuen:

- Bai.
- Ez.
- Ed/Ede.

14. GAL izena entzutean zer datorkizu gogora?

- ETaren barruko adar bat.
- ETaren eta ezker abertzalearen kontra atentatuak egiten zituen talde parapoliziala.
- Francoren kontra borroka egin zuen talde bat.
- Ed/Ede.

15. Adieraz ezazu Xekin zein neurritan zauden ados edo desados baieztapen hauekin:

- "Inongo proiektu politiko ez da pertsona baten bizitzeko eskubidea baino garrantzitsuagoa".
- Guztiz ados. Desados.
- Nahiko ados. Ed/Ede.
- Ez oso ados.

"Gaur egun, Euskadin bake egoeran bizi gara".

- Guztiz ados. Desados.
- Nahiko ados. Ed/Ede.
- Ez oso ados.

"ETaren indarkeriaren kontra nago".

- Guztiz ados. Desados.
- Nahiko ados. Ed/Ede.
- Ez oso ados.

"Pertsona baten duintasunaren kontra egiten duen indarkeria ekintza oro baztertu behar da".

- Guztiz ados. Desados.
- Nahiko ados. Ed/Ede.
- Ez oso ados.

"Estatuak ez ditu pertsonen oinarrizko eskubideak urratu behar terrorismoaren kontrako borrokaren izenean".

- Guztiz ados. Desados.
- Nahiko ados. Ed/Ede.
- Ez oso ados.

"Aske sentitzen naiz jendaurrean azaltzeko Euskadin bizi izan dugun terrorismoaren eta Giza Eskubideen urraketek inguruan pentsatzen dudana".

- Guztiz ados. Desados.
- Nahiko ados. Ed/Ede.
- Ez oso ados.

---

16. Zein garrantzi dute zuretzat Euskadin terrorismoaren eta Giza Eskubideen urraketen biktimak aitortzeak eta erreparazioen bat egiteak?

Inongo garrantzirik ez. _____ Garrantzi handia.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ed/Ede.

17. Administrazioek Euskadin bizi izandako terrorismoaren, indarkeriaren eta Giza Eskubideen urraketen inguruko memoria politikak sustatu beharko al lituzkete?

Bai, etorkizunean pertsona guztiek jakin dezaten zer gertatu zen.

Bai, etorkizunean pertsona guztiek jakin dezaten zer gertatu zen eta horretatik ikas dezaten, berriro gerta ez dadin.

Ez, sortutako zauriak ixteko onena ahaztea delako.

Ez, gertatu zena gogoratzea norberaren baitan gelditzen delako eta horretan administrazioak ez duelako sartu behar.

Ed/Ede.

18. Poliziek tortura erabiltzeari dagokionez, zein iritzi duzu?

Oso maiz erabili izan dute.

Kasu gutxitan erabili izan dute.

Ez da torturarik izan.

Ed/Ede.

19. Hurrengo neurrien artean, zure ustez zein landu behar dira lehentasunez, Euskadin bakea eta bizikidetzaren sustatzeko? Aukeratu beharrezko iruditzen zaizkizunak.

ETA desagitea eta armagabetzea.

ETAko presoan dispertsioa bukatzea.

Indarkeria mota oro baztertzea sustatzea.

Euskadin terrorismoaren eta Giza Eskubideen urraketen historia ezagutzea.

Giza eskubideak urratu dituzten pertsonen egindako kaltea aitortzea.

Biktima guztiak erreparatzea eta aitortzea.

Euskal alderdi politikoek adostea inongo ideia ez dagoela pertsona baten bizitzeko eskubidearen gaineratik.

ETAko pertsona presoak gizarteratzea.

Gazteriaren parte hartzea sustatzea.

Giza Eskubideen urraketa guztiak argitzea.

20. 1etik 5erako eskalan, zein neurritan egongo zinateke prest Euskadin bakea eta bizikidetzaren babesteko jardueretan parte hartzeko?

Ez nago batere prest. _____ Oso prest nago.

1 2 3 4 5

Ed/Ede.

21. Bakea eta bizikidetzaren sustatzeko hurrengo jardueren artean, zeinetan egongo zinateke prest parte hartzeko, neurri handiagoan? Aukeratu beharrezko iruditzen zaizkizunak.

- Hitzaldi bat.
- Interneten sinadurak biltzea.
- Beste gazte batzuekin bizikidetzaren inguruan gogoeta egiteko jardunaldi bat.
- Gizarte sareen bidez egindako kanpaina bat.
- Manifestazio bat kalean.
- Onlineko prestakuntza Euskadin bizi izandako terrorismoaren eta Giza Eskubideen urraketaren historiari buruz
- Giza Eskubideen urraketaren biktimekin topaketa bat.
- Interneten foro bat bakearen eta bizikidetzaren inguruan hitz egiteko.
- Gatazkak konpontzeko buruzko lantegi bat.
- Gazteen artean iritziak partekatzeko blog bat.

22. Unibertsitateak bere ikasleei euskal gizartearen bizi izan dugun terrorismoari eta Giza Eskubideen urraketek lotutako jarduerak eskaini beharko al lizkieke?

- Bai, ikasleen nahitaezko prestakuntzaren barruan.
- Bai, ikasleen hautazko prestakuntzaren barruan.
- Bai, prestakuntzaz kanpoko ekintza bat bezala.
- Ez, uste dut Unibertsitateak ez lukeela hori egin behar.
- Ed/Ede.

23. Zure iritziaren arabera, zenbateko probabilitatea dago etorkizunean euskal gizartearen Giza Eskubideak berriro urratzeko, arrazoi politikoak direla eta?

- Probabilitate oso handia.
- Probabilitate nahikoa.
- Probabilitate txikia.
- Ia ezinezkoa da.
- Ed/Ede.

24. 1etik 10erako eskalan, 1 ezker muturra izanik eta 10 eskuin muturra, non kokatuko zenuke zure burua?

Ezker muturra. _____ Eskuin muturra.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

- Ed/Ede.

25. 1etik 10erako eskalan, nazio bateko kide sentitzeari dagokionez, 1 espainiarra bakarrik izanik eta 10 euskalduna bakarrik izanik, non kokatuko zenuke zure burua?

Espainiarra bakarrik. _____ Euskalduna bakarrik.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

- Ed/Ede.

Mila esker.

II. Eranskina: Datu nagusiak

---

1. Giza Eskubideei lotutako errealitateen artean, hauek dira gazteentzat kezkarrienak: genero indarkeria, pobrezia munduan eta nazioarteko terrorismoa, baina azken hori aurrekotik urrun xamar gelditzen da. Kezka gutxien sortzen dieten errealitateak hauek dira: heriotza zigorra, pobrezia Euskadin, eta ba-kea eta bizikidetzak.
2. Galde sortari erantzun dioten gazteen % 61,7k dio interes handia dutela Euskadin giza eskubideen urraketei eta terrorismoari lotutako gaietan. Interes ertaina dutenak ere kontuan hartzen baditugu, ehuneko % 87,6ra iritsiko ginateke.
3. Interes hori ez da banakakoa soilik, baizik eta belaunaldi osora zabal daiteke. Izan ere, elkarrizketatuen % 80k erantzun dute gai hori gazteentzat nolabaiteko interesekoa edo oso interesgarria dela.
4. Beren interesa eta beren gurasoena alderatzea eskatu diegunean, % 53k uste du gazteena gurasoena baino txikiagoa dela, baina % 23k uste du berdina dela eta % 17k uste du handiagoa ere badela.
5. Galdeketa parte hartu duten ikasleen % 57,5ek aitortzen du azken urtean Euskadin bakearekin eta bizikidetzarekin lotutako jardueraren batean parte hartu duela. Horietatik % 40,5ek 1-5 alditan parte hartu du eta % 17k 6-10 alditan edo gehiagotan.
6. % 47,6k uste du Euskadin bizi izan den terrorismoaren edo giza eskubideen urraketen inguruan duen ezagutza ertaina edo handia dela.
7. Gai horren inguruko informazio iturri nagusiak hedabideak, familia, eta gizarte sareak eta internet izan dira. Gutxien aipatutako iturriak dira liburuak, ikastetxea eta lagunak.
8. Gehientzat, zehazki, % 60,7rentzat, familiak eragin handia edo oso handia izan du jakite hori osatzerakoan.
9. Ikastetxeak izan duen eragina baloratzerakoan, askotariko iritziak daude. % 50,7k esan du ikastetxearen eragina txikia edo oso txikia izan dela; % 44,2k uste du eragina handia edo oso handia izan dela.
10. Galdeketa parte hartu duten gazteen % 60 ez dago gustura gai horren inguruan jaso duen informazioarekin; hala, % 49 ez dago oso gustura eta % 11 ez dago batere gustura.
11. Ikasleen % 50ek ez du informazio nahikorik Hiperkorreko atentatua zer izan zen definitzeko. % 44k, ordea, badaki zer gertatu zen.
12. Ikasleen % 54k zuzen definitzen du zer den “Lasa eta Zabala” kasua, baina ez dirudi % 32 hori egiteko gai denik, “ez daki, ez du erantzuten” hautatzen baitute. % 13k ETAREN ekintza bat izan dela dio.
13. Ikasleen % 53k badaki Miguel Angel Blanco ETAK bahitu eta hil zuela; % 40k ez dirudi informazio edo ezagutza hori duenik, “ez daki, ez du erantzuten” hautatzen baitute.
14. Ikasleen % 55k ongi daki zer izan zen GAL. Baina % 38k hautatu du “ez daki, ez du erantzuten” aukera.
15. Ikasleen %91 nahiko ados edo guztiz ados dago inongo proiektu politiko ez dela pertsona baten bizitzeko eskubidea baino garrantzitsuagoa esatearekin.
16. Euskadi gaur egun bakean bizi den baloratzerakoan, % 49 nahiko edo guztiz ados dago, baina % 47 ez oso ados edo desados dagoela azpimarratu behar da.
17. Ikasleen % 79 ETAREN indarkeriaren kontra azaltzen da, guztiz edo nahiko kontra. Soilik % 2 azaltzen da harekin ados.

18. Ikasleen % 65 nahiko ados edo guztiz ados dago pertsonaren duintasunaren kontra egiten duen indarkeriazko ekintza oro baztertu behar dela esaterakoan.
19. Ikasleen % 76k uste du Estatuak ez dituela oinarrizko eskubideak urratu behar terrorismoaren kontra borroka egiterakoan. Erantzun duten guztien % 51 azaltzen da baieztapen horrekin guztiz ados.
20. Ikasleen % 49 ez da aske sentitzen jendaurrean adierazteko Euskadin bizi izan ditugun terrorismo edo giza eskubideen urraketen inguruan pentsatzen duena; % 44, ordea, aske sentitzen da.
21. Galde sortari erantzun diotenen % 80,4k uste du Euskadin terrorismoaren eta giza eskubideen urraketen biktimak erreparatzea eta aitortzea garrantzitsua dela. Horietatik % 57,5ek uste du oso garrantzitsua dela.
22. Ikasleen % 84k uste du administrazioak memoria politikak sustatu behar dituela. % 55k uste du politika horiek erabili behar direla gertatu zena ezagutzeko ez ezik, hartatik ikasteko eta berriro horrelakorik ez errepikatzeke.
23. Ikasleen % 70ek uste du poliziak oso maiz erabili izan duela tortura.
24. Bakea eta bizikidetzaren sustatzeko lehentasunezko neurrien artean aipatzen dituzte indarkeriako edozein ekintza baztertzeko sustatzea, gertatutakoaren historia ezagutzeko, eta gazteen parte hartzea sustatzea.
25. Galdeketa parte hartu duten gazteen % 58,5 prest dago Euskadin bakea eta bizikidetzaren aldeko jardueretan parte hartzeko.
26. Errazago parte hartuko lukete jarduerak hauetan: onlineko prestakuntza gertatutakoaren historiaren inguruan, manifestazio batera joatea, eta interneten sinadurak biltzea.
27. Ikasleen % 87,4k uste du Unibertsitatean terrorismoaren eta giza eskubideen urraketen inguruko jarduerak eskaini ahal izango liratekeela. Gehienek, % 44k, uste dute hautazko prestakuntza moduan eskaini daitezkeela; % 23k dio nahitaezkoa izan beharko lukeela eta % 22k dio prestakuntzaz kanpoko ekintzen artean eskaini beharko litzatekeela.
28. Ikasleen % 57k uste du probabilitate oso handia edo nahikoa dagoela Euskadin berriro ere giza eskubidea urratzeko, arrazoi politikoak direla eta. Ikasleen % 40k uste du nahikoa probabilitate dagoela horretarako.
29. Galdeketa parte hartu zuten gazteek “ezkerrekotzat” hartzen dute bere burua, nabarmen gainera. % 63k eremu horretan kokatzen du bere burua, baina % 18,6 ez dirudi oso eroso sentitzen denik ezker-eskuin eskema horrekin, “ez daki, ez du erantzuten” aukera hartzen baitu.
30. Ikasleen % 66 “euskalduna bakarrik” sentitzen da; % 18, “euskaldunak eta espainiarrak”; eta % 5, “espainiarra bakarrik”.

